

Evaluering af borgerinddragelsen
i pilotprojektet Nationalpark
Møn

Endelig rapport

Juni 2005

<i>Indholdsfortegnelse</i>	<i>Side</i>
1. KONKLUSIONER OG UDFORDRINGER.....	3
1.1. KONKLUSIONER.....	3
1.2. UDFORDRINGER.....	4
1.3. RAPPORTENS INDHOLD	5
2. INDLEDNING	6
2.1. EVALUERINGENS FORMÅL	6
2.2. EVALUERINGSKRITERIER OG EVALUERINGSSPØRGSMÅL.....	7
2.3. METODE OG DATAGRUNDLAG	8
3. NØGLEINFORMATION VEDRØRENDE PILOTPROJEKT MØN	11
3.1. PROJEKTETS ORGANISERING	11
3.1.1. <i>Ekstern ekspertise</i>	12
3.2. BORGERINDDRAGELSENS STRATEGI OG AKTIVITETER.....	12
3.2.1. <i>Målgrupper</i>	14
3.2.2. <i>Borgerinddragelsesaktiviteter</i>	14
3.3. INFORMATIONSTRATEGI.....	18
3.3.1. <i>Presse- og informationsinitiativer</i>	18
3.3.2. <i>Intern kommunikation</i>	20
3.4. BUDGET.....	20
4. EVALUERING AF BORGERINDDRAGELSEN I PILOTPROJEKT NATIONALPARK MØN	21
4.1. RELEVANS OG SAMMENHÆNG	21
4.1.1. <i>Hvor relevant og nyttig opfattes borgerinddragelsen af de involverede aktører?</i> .	21
4.1.2. <i>Designets relevans i forhold til at fremme borgerinddragelsen</i>	24
4.1.3. <i>Relevansen af borgerinddragelsen i relation til at opfylde de overordnede specifikke mål for pilotprojektet?</i>	25
4.1.4. <i>Relevansen af de afholdte borgerinddragelsesaktiviteter</i>	26
4.2. MÅLOPFYLDELSE	28
4.2.1. <i>Definerede mål for borgerinddragelsesforløbet?</i>	29
4.3. VURDERING AF DET ADMINISTRATIVE SET-UP	37
4.3.1. <i>Hvorledes har den valgte organisationsform fungeret?</i>	37
4.3.2. <i>Hvordan har samarbejdet fungeret på det enkelte niveau?</i>	38
4.3.3. <i>Hvorledes har samarbejdet med konsulenter vedr. borgerinddragelse fungeret?</i> .	46
4.3.4. <i>Hvorledes har sekretariatsbistanden og projektledelsen fungeret?</i>	46
4.3.5. <i>Informationsstrategi</i>	47
4.3.6. <i>Hjemmesiden</i>	49
4.4. EFFEKTER	51
4.4.1. <i>Borgerinddragelseeffekter</i>	51
4.4.2. <i>Løftestangeffekter</i>	53
4.4.3. <i>Øvrige effekter</i>	53
4.4.4. <i>Politiske signaler</i>	53
4.5. EFFICIENS	54
4.6. LEVEDYGTIGHED	55
Anneks 1: <i>Evalueringsspørgsmål</i>	
Anneks 2: <i>Regionalbeskrivelse</i>	

1. Konklusioner og udfordringer

1.1. Konklusioner

Baseret på evalueringen kan der trækkes nogle vigtige erfaringer frem, som arbejdet med borgerinddragelsen i pilotprojektet har frembragt. Konklusionen vil være opsummerende i forhold til nogle af de pointer, der er præsenteret i rapporten. Dels præsenteres nogle udfordringer for den kommende proces vedrørende nationalparker.

Initiativerne

Der er iværksat en bred vifte af borgerinddragelsesinitiativer med henblik på at informere om projektet og inddrage borger i processen. Initiativerne har været meget forskellige og henvendt til forskellige målgrupper. Man har desuden forsøgt sig med mere alternative inddragelsesformer ved 'Værkstedsmodellen' og har, som noget særligt, inddraget børn og unge aktivt i projektet. Blandt de mange initiativer er det primært værkstedsforløbet, arbejdsgrupperne og ud i naturen arrangementerne, som har fungeret som flagskibe for borgerinddragelsen og hvortil der er gået mange ressourcer både finansielt og særligt tidsmæssigt.

Samlet set vurderes initiativerne at være relevante med henblik på at inddrage en bred kreds af borgere i projektet og skabe diskussion om projektet. Initiativerne har ligeledes bidraget væsentligt til pilotprojektets målopfyldelse, dels gennem det projektgrundlag, som arbejdsgrupperapporterne de lokalegruppers rapporter udgør, dels til at bidrage til den nationale proces. Der vurderes ligeledes at være skabt et ejerskab for ideen blandt deltagerne i arbejdsgrupperne og værkstederne, men for nogle grupper er levedygtigheden af dette ejerskab dog forbundet med visse præmisser, som skal opfyldes via den nationale proces.

Arbejdet i arbejdsgrupperne

Organiseringen af arbejdet med udarbejdelsen af forslag og delplaner for de fire fagområder i arbejdsgrupper har haft stor betydning for etableringen af ejerskab for nationalparkideen blandt de deltagende borgere. Borgerne har herigennem haft mulighed for at bidrage med ideer og visioner for en kommende nationalpark. Arbejdsgrupperne har til gengæld haft en forholdsvis faglig tung og ret ambitiøs opgave at løse og det har givet vis påvirket deltagelsen i grupperne, som var kraftigt aftagende i begyndelsen. Karakteristikken af arbejdsgruppedeltagerne peger i retning af, at denne form for borgerinddragelse favoriserer den veluddannede, middelaldrende borger, som har et fagligt kendskab til det område, der arbejdes med i gruppen.

De få, som har deltaget hele vejen igennem processen, har til gengæld haft mulighed for at være med i en proces, hvor borgerne ikke kun har spillet en legitimerende rolle, men har haft reel indflydelse på produktet. Et væsentligt resultat fra processen er, at de involverede borgere for størstedelen vedkommende står tilbage med en fornemmelse af, at det rent faktisk nytter noget at involvere sig i en proces som denne. Denne oplevelse kan have stor betydning ikke kun for deltagelsen ved fremtidige lignende processer, men også for borgernes involvering i forvaltningen af en kommende nationalpark.

Arbejdet i værkstederne

Værkstedsmodellen har skabt en anden form for inddragelse. Modsat arbejdsgrupperne har deltagerne ikke været bundet af en række i forvejen definerede opgaver og temaer. De har i stedet kunnet arbejde på at udvikle og konkretisere egne ideer og visioner, hvortil de har haft adgang til

eksperthjælp. Flere af projekterne, som er udarbejdet gennem værkstedsforløbet, rummer desuden en høj grad af borgerdeltagelse, idet implementeringen og videreførelsen af disse projekter er baseret på deltagelse fra borgere.

Værkstedsmodellen har ligeledes skabt en, for projektet, værdifuld deltagelse blandt borgere i flere mindre lokalsamfund på Møn, hvor en umiddelbar modvilje mod projektet i begyndelsen er blevet vendt til konstruktiv modspil og dialog.

Det er karakteristisk for værkstedsforløbet, at deltagelsen var høj ved fremtidsværkstederne, men i takt med at detaljeringsgraden steg, er flere faldet fra, således at det også her kun er ildsjælene, som er tilbage. Værkstedsforløbet har dog bidraget til, at en større andel har haft mulighed for at bidrage med ideer og visioner, men sammensætningen af deltagerne i værkstedsforløbet ligner tilsyneladende arbejdsgrupperne, hvad angår alder og køn.

Borgerinddragelsen ud over arbejdsgrupperne og værkstederne

Der har været megen fokus på at inddrage så bred en del af befolkningen i projektet som muligt og man har været klar over, at arbejdsgrupper og værkstederne ikke alene kunne bære denne målsætning. Man har således haft forståelse for at skabe borgerinddragelsesaktiviteter, som relaterede til andre borgergrupper og som ikke krævede samme engagement som eksempelvis arbejdsgrupperne. De har således været gennemført mange forskellige aktiviteter rettet mod forskellige målgrupper. Der har dog været svingende succes forbundet med disse arrangementer. Det er særligt de større offentlige arrangementer, som har trukket borgere til. Tiltag i retning af at få borgerne til at fortælle om egne naturoplevelser på Møn og en postkort konkurrence, hvor borgerne havde mulighed for at komme med forslag til, hvorledes man kan give naturen bedre vilkår på Møn, har ikke affødt særligt mange reaktioner. Ud i naturen arrangementerne er det tiltag, som har haft flest deltagere.

Som noget særligt har projektet lagt stor vægt på at inddrage børn og unge og har gjort det med stor succes. Inddragelsen af 9. klasserne fra Stege Skole betød, at projektet blev tilført nogle nye vinkler og ønsker for den fremtidige anvendelse af den mønske natur og hvad der kan gøre Møn til et mere attraktivt sted for unge mennesker. En ikke ubetragtelig effekt af inddragelsen af børn og unge er den afledte effekt, det har haft med at inddrage børnefamilierne i projektet. Via børnenes engagement har forældre, bedsteforældre og venner i en eller anden forbindelse skullet forholde sig til projektet

1.2. Udfordringer

Der hviler et ansvar på den kommende nationale proces i forhold til at bære legitimiteten af borgerinddragelsen videre og løfte den op på et højere niveau. Hvis borgerne efterfølgende ikke synes, at de kan genkende elementer fra pilotprojektet i det lovgrundlag som udarbejdes, så har borgerinddragelsen været en stor misforståelse fra nationalt hold.

Nationalpark eller ej, så er der nu skabt en række borger og et tættere samarbejde med de lokale myndigheder, som bør fastholdes og plejes fremover. Hertil udgør er implementeringsprojekterne, som blev udarbejdet i pilotprojektperioden en velegnet platform. Der arbejdes allerede på at få implementeret så mange af projekterne som muligt, men det er vigtigt, at borgerne holder løbende orienteret om dette arbejde og inddrages, således at projektforslagene kan videreudvikles

og ændres i samarbejde med initiativtagerne. Dermed opnår men en borgerinddragelse, som rækker ud over pilotprojektperioden.

På myndighedsniveau ligger der også en kommende udfordring i at sikre de kompetencer og det erfaringsgrundlag, som er bygget op omkring inddragelsen af et større borgerinddragelseselement ved gennemførelsen af store planlægnings projekter.

1.3. Rapportens indhold

Nærværende rapport er opdelt som følger: Konklusioner og udfordringer er sat først i rapporten efter aftale med pilotprojektet. I det næste kapitel er den egentlige indledningen til evalueringen. I kapitel 3 præsenteres nogle nøgletal for pilotprojektet Møn.

Kapitel 4 er selve evalueringen og udgør den væsentligste del af denne evalueringsrapport. I kapitlet bliver evalueringsspørgsmålene besvaret ved gennemgang af evalueringskriterierne.

Til rapporten er der tilknyttet to annekser, dels annek 1 med evalueringsspørgsmål, dels annek 2 med en beskrivelse af de regionale forhold på Møn.

2. Indledning

'Formålet med eventuelle nationalparker i Danmark er at styrke naturværdierne, at forbedre de rekreative udfoldelsesmuligheder og at sikre de kulturhistoriske værdier. Dette skal ske under hensynstagen til de forskellige landskabs- og naturforhold og på et helt overvejende frivilligt grundlag' (Miljøministeren, 17. februar 2004).

De igangværende pilotprojekter for nationalparker i Danmark skal fremkomme med forslag til løsningsmodeller for, hvorledes en dansk model for nationalparker kan defineres. Udfordringen består således i at finde frem til modeller, hvor der både kan være plads til jordbrug, vilde dyr og planter samt til rekreativ udfoldelse.

Dette kræver selv sagt en høj grad af involvering af en række interessenter og interesseorganisationer, heriblandt de lokale borgere. Pilotprojekterne er i høj grad baseret på lokal forankring og dermed på involvering af de lokale borgere. Der ligger endvidere ikke fra centralt hold en konkret beslutning om at oprette nationalparker i Danmark, hvorfor der på nuværende tidspunkt ej heller er formuleret lovgivning, retningslinier mv. som grundlag for pilotprojekterne. Forslag til fremtidige nationalparker skal med andre ord formuleres lokalt, hvorfor borgerinddragelsen bliver særlig vigtig.

En evaluering af borgerinddragelsen har således betydning både fra et lokalt perspektiv som ud fra et politisk perspektiv. De enkelte pilotprojekters evalueringer vil blive anvendt i den nationale følgegruppes samlede vurdering af pilotprojekterne. Her vil de forskellige pilotprojekters overvejelser og tilgange til borgerinddragelse ligge til grund for udvikling af modeller for nationalparker i Danmark, herunder hvorledes borgerinddragelse kan integreres i sådanne sammenhænge.

Kvistgaard Consult har i 2004 og 2005 gennemført evalueringen af borgerinddragelsen i 5 af de 7 statslig udpegede pilotprojekter for nationalparker. En af disse områder er pilotprojektet for nationalpark på Møn, som 8. april 2003 blev udpeget af miljøministeren til pilotprojektområde. Siden da har der pågået forskellige aktiviteter i relation til projektet. En væsentlig komponent – såvel indholdsmæssigt som økonomisk - omhandler borgerinddragelse. En evalueringen af dette præsenteres i det følgende

2.1. Evalueringens formål

I bilaget *'evaluering af borgerinddragelse i pilotprojekter for nationalparker'* fra Miljøministeriet er der defineret en række områder eller temaer, som den enkelte evaluering skal medtage. Bilaget har dannet udgangspunkt og været rettesnor for foreliggende evaluering.

Det **overordnede** formål med evalueringen er at kortlægge, dels hvilke borgerinddragelsesmetoder og strategier, der har været anvendt på Møn, dels at vurdere i hvilken grad borgerne har haft indflydelse på pilotprojektet. Herudover analyserer evalueringen effekter af borgerinddragelsen. Evalueringen har desuden til formål at vurdere, hvorvidt de involverede borger har anset borgerinddragelsen som værende værdifuld. Endelig fremsættes en række konklusioner vedr. den specifikke proces til borgerinddragelse på Møn, ligesom der opstilles et antal anbefalinger vedr. en fremtidig borgerinddragelse.

Evalueringen har med andre ord mere **specifikt** til formål at undersøge følgende aspekter:

- Hvilken indflydelse har de lokale borgere haft?
- Hvordan har denne indflydelse påvirket resultatet af pilotprojektet?
- Hvordan har borgerne fået indflydelse og følt ejerskab både i selve processen og i forhold til slutproduktet?
- I hvor høj grad har borgerne selv oplevet at have haft indflydelse på processen og det endelige resultat?

Det skal bemærkes, at borgerinddragelsen primært retter sig imod de aktive borgere, mens fokus i mindre grad har været på de passive borgere. Denne del af befolkningen har ikke på noget tidspunkt været omfattet af nærværende evalueringen. Borgere, der er vanskelige at inddrage i borgerinddragelse om nationalparker - endsige motivere til at forholde sig til denne aktivitet, er det desto vanskeligere at få i tale i forbindelse med en evaluering af aktiviteten. Det vil derfor være meget ressourcekrævende at få denne gruppe inkluderet i evalueringen, og det er derfor udeladt.

2.2. Evalueringskriterier og evalueringsspørgsmål

Som rettesnor for evalueringen er der blevet udviklet en række **evalueringsspørgsmål** jf. annek 1. Ideen hermed er at sikre, at evalueringen behandler alle emner anført i det føromtalt bilag fra Miljøministeriet omkring borgerinddragelse samt, at de anførte formål besvares fyldestgørende.

Evalueringsspørgsmålene er en konkretisering af de **evalueringskriterier**, som anvendes til systematisk at vurdere borgerinddragelse. De anvendte evalueringskriterier er opsummeret i boks 1.

Boks 1: Definition af evalueringskriterier

Relevans - Relevansen af borgerinddragelsen skal ses ud fra, hvorvidt borgerinddragelsen opfattes som relevant af de lokale borgere, og hvorvidt borgerinddragelsen er i sammenhæng med og bidrager til opfyldelse af de mål og visioner, der er anført for borgerinddragelsen

Målopfylde (effektivitet) – I hvilket omfang er målet med borgerinddragelsen opfyldt? Er kriterierne for ”succesfuld borgerinddragelse” opfyldt, jvf nedenfor

Effekter – Hvilke positive og negative effekter/resultater har borgerinddragelsen resulteret i? Kan der findes eksempler på spin-off effekter, løftestangeffekter?

Efficiens - står værdien af effekterne fra borgerinddragelsen mål med de ressourcer, som er anvendt på borgerinddragelsen?

Levedygtighed - Er pilotprojektet forankret hos borgerne?

Det er værd at understrege, at fokus er på vurderingen af borgerinddragelsens **relevans, målopfylde, foreløbige effekter, efficiens** samt **levedygtighed**. Dog kan der ikke konkluderes noget endegyldigt i forhold til levedygtighed, på grund af evalueringens gennemførelse parallelt med pilotprojektet, og inden resultaterne har bundfældet sig i lokalsamfundet. Som supplement til ovenstående kriterier skal evalueringen undersøge hensigtsmæssigheden af det **administrative set-up**. Til dette formål er der ligeledes formuleret en række evalueringsspørgsmål jf. annek 1.

Kriterier for ”succesfuld borgerinddragelse”

Med henblik på at evaluere borgerinddragelsen er det desuden hensigtsmæssigt at opstille nogle kriterier for, hvad succesfuld borgerinddragelse er:

- at en bred kreds af borgere deltager aktivt i hele perioden som undersøgelsesprojektet pågår,
- at borgerne bliver og føler sig informeret,
- at borgerne får deres holdninger i dialog,
- at borgerne udvikler en følelse af medejerskab for nationalparkideen,
- at borgerne anser processen og det endelige resultat for legitimt,
- at borgerne har medindflydelse på det endelige resultat,
- at organiseringen af hele pilotprojektet har fremmet borgerinddragelsen

2.3. Metode og datagrundlag

Evalueringen af borgerinddragelsen foretages på baggrund af såvel primære som sekundære data. En kombination af *kvantitative og kvalitative metoder* er derfor blevet anvendt i evalueringen. Anvendelsen af de to typer af metoder bibringer evalueringen en høj grad af synergi, og de indsamlede data sikrer gennemførelsen af en analyse i såvel bredden som dybden.

Blandt de sekundære informationskilder anvendes hovedsagligt data fra Danmarks Statistik, tidligere rapporter om området samt skriftligt materiale fra projektet eksempelvis strategipapir, informations og mediestrategi, referater fra møder, rapporter fra studieture mm.

Herudover er der foretaget en relativt omfattende indsamling af primær information, hvilket har været vurderet nødvendigt qua borgerinddragelses mange aspekter. For nærværende evaluering er primære data indsamlet via følgende aktiviteter:

- Opstartsmøde med projektlederen og dele af sekretariatet for Møn,
- Interviews med 5 styregruppemedlemmer,
- Interviews med formændene for arbejdsgrupperne,
- Interviews med 3 borgere,
- Interviews med rådgivere omkring borgerinddragelse (Roskilde Universitets Center),
- 2 spørgeskemaundersøgelser blandt medlemmer af arbejdsgrupperne, primært omdelt og returneret til arbejdsgruppemøder og nogle få returneret pr. e-mail,
- Spørgeskema til deltagere i værkstedsforløbet
- Mini-spørgeskema til deltagere ved offentlighedsarrangement den 17. april 2005,
- Deltagelse i styregruppemøde,
- Deltagelse i koordineringsmøde,
- Deltagelse i møde med arbejdsgruppeformænd,
- Deltagelse ved debatmøde den 10. marts 2005,
- Deltagelse ved offentlighedsarrangement den 17. april 2005,
- Udarbejdelse af en regional beskrivelse,
- Indsamling af avisclip mm.,
- Analyse af trafik og brug af hjemmesiden,

Spørgeskemaundersøgelserne er blevet gennemført under hensyntagen til statistiske regler (stikprøveudvælgelse, repræsentativitet, generaliserbarhed af resultater mv.) med henblik på at sikre undersøgelsesnes pålidelighed og validitet. Den første undersøgelses svarprocent på 35 pct. giver som udgangspunkt en usikkerhed på det statistiske materiale på +/- 14 pct., hvilket er i overkant af hvad der er acceptabelt jf. tabel 1 nedenfor. Svarprocenten er lavere end hvad man normalt opnår ved postale spørgeskemaundersøgelser (ca. 50 pct.). Det er derfor vigtigt at holde sig for øje, at der er tale om et forholdsvist spinkelt datagrundlag, hvorfor rapportens konklusioner skal læses med en vis forsigtighed.

Tabel 1: Input og output fra første spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgrupperne

Udsendte Skemaer	Antal Returnerede	Svarprocent (pct.)	Antal gyldige skemaer	Statistisk usikkerhed
92	32	35	32	+/- 14 pct.

Svarprocenten ved den anden spørgeskemaundersøgelsen var på 35 procent, hvilket er lig en statistisk usikkerhed på +/- 14.

Tabel 2: Input og output fra anden spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgrupperne

Udsendte Skemaer	Antal Returnerede	Svarprocent (pct.)	Antal gyldige skemaer	Statistisk usikkerhed
92	33	36	33	+/- 14 pct

Formålet med begge spørgeskemaundersøgelser har været at afdække arbejdsgruppedeltagernes holdninger og opfattelser til og om pilotprojektet og borgerinddragelsesprocessen, samt dennes relevans. Respondenterne er blevet præsenteret for en række påstande, hvortil de har kunnet respondere ud fra en række fastlagte kategorier.

Det skal bemærkes, at begge spørgeskemaer er udsendt til alle, som på et eller andet tidspunkt har involveret sig i gruppernes arbejde. Da der har været et vist frafald i gruppedeltagelsen undervejs, må det forventes, at det heller ikke er alle modtagere, som har været motiveret for at udfylde spørgeskemaet, hvilket taler for, at de reelle svarprocenter blandt de aktive deltagere er højere end dem, som er anført i tabel 1 og 2. Den forholdsvist lave svarprocent for 1. runde, blev bl.a. begrundet med, at deltagerne ikke syntes, at spørgeskemaet gik tilstrækkelig i dybden. Et udkast til spørgeskemaet var desuden sendt til en af arbejdsgrupperne ved en fejl, men det medførte også en meget lav svarprocent for denne gruppe. Med henblik på at forbedre svarprocenten for 2. runde blev der afholdt et møde mellem evaluator og sekretariat/tovholdergruppen, hvor tovholderne redegjorde for de kritikpunkter, som forelå vedrørende det første skema. Disse punkter blev, sammen med sekretariatets ønsker om yderligere spørgsmål, indarbejdet i spørgeskemaet til anden runde. Dette blev til gengæld også et ret omfangsrigt spørgeskema, hvilket kan have afholdt nogle fra at svare. Evaluator har bl.a. modtaget en tilkendegivelse herom.

Svarprocenten ved spørgeskemaundersøgelsen fra offentlighedsarrangementet var på 24 pct.. Antal deltagere blev sat til ca. 300. Dette er imidlertid baseret på et skøn over deltagelsen og ikke en konkret optælling. Blandt deltagerne vurderes det, at ca. en tredjedel var børn, som ikke formodes at have udfyldt skemaet. På den baggrund ansættes deltagertallet for undersøgelsen til 200 personer. Under debatten med styregruppen sad deltagerne ned, hvilket muliggjorde en mere

præcis optælling af deltagertallet, hvilket var ca. 100 personer. Blandt de 47 besvarelser er der 27 som har angivet, at de overværede debatten med styregruppen. Det betyder at der ligeledes er tale om et forholdsvist spinkelt datagrundlag i denne henseende, hvorfor rapportens konklusioner skal læses med en vis forsigtighed hvad angår de kvantitativt baserede vurderinger.

Tabel 3: Input og output fra spørgeskemaundersøgelse ved offentligheds arrangementet

	Antal deltagere	Antal Returnerede	Svarprocent	Antal gyldige skemaer
For arrangementet som helhed	200	47	24	47
For debatten med styregruppen	100	27	27	27

Der er ligeledes gennemført en spørgeskemaundersøgelse for værkstedsforløbet. Omdelingen af spørgeskemaer er sket ud fra de deltagerlister fra værkstederne, men det er ikke alle værkstederne, som der er lavet deltagerlister for. Dette gælder bl.a. for værkstedet på Nyord. Tovholderen for Nyord har dog været behjælpelig med at dele skemaerne skemaet rundt til deltagerne.

Tabel 4: Input og output fra spørgeskemaundersøgelse til værkstedforløbet

Udsendte Skemaer	Antal Returnerede	Svarprocent (pct.)	Antal gyldige skemaer
69	24	35	24

Taget de meget lave svarprocenter i betragtning kan det konkluderes, at spørgeskemaundersøgelser ikke har været optimalt dataindsamlingsgrundlag blandt deltagerne på Møn.

De *kvalitative undersøgelser* – telefoninterviews og semi-strukturerede interviews - er blevet gennemført med en høj grad af systematik, hvilket har indbefattet brug af semi-strukturerede spørgesguides tilpasset det enkelte interview. Data fra disse interviews er primært kvalitative, men på grund af antallet af interviews vil det i den endelige evaluering være mulighed for slutninger af semikvantitativ karakter.

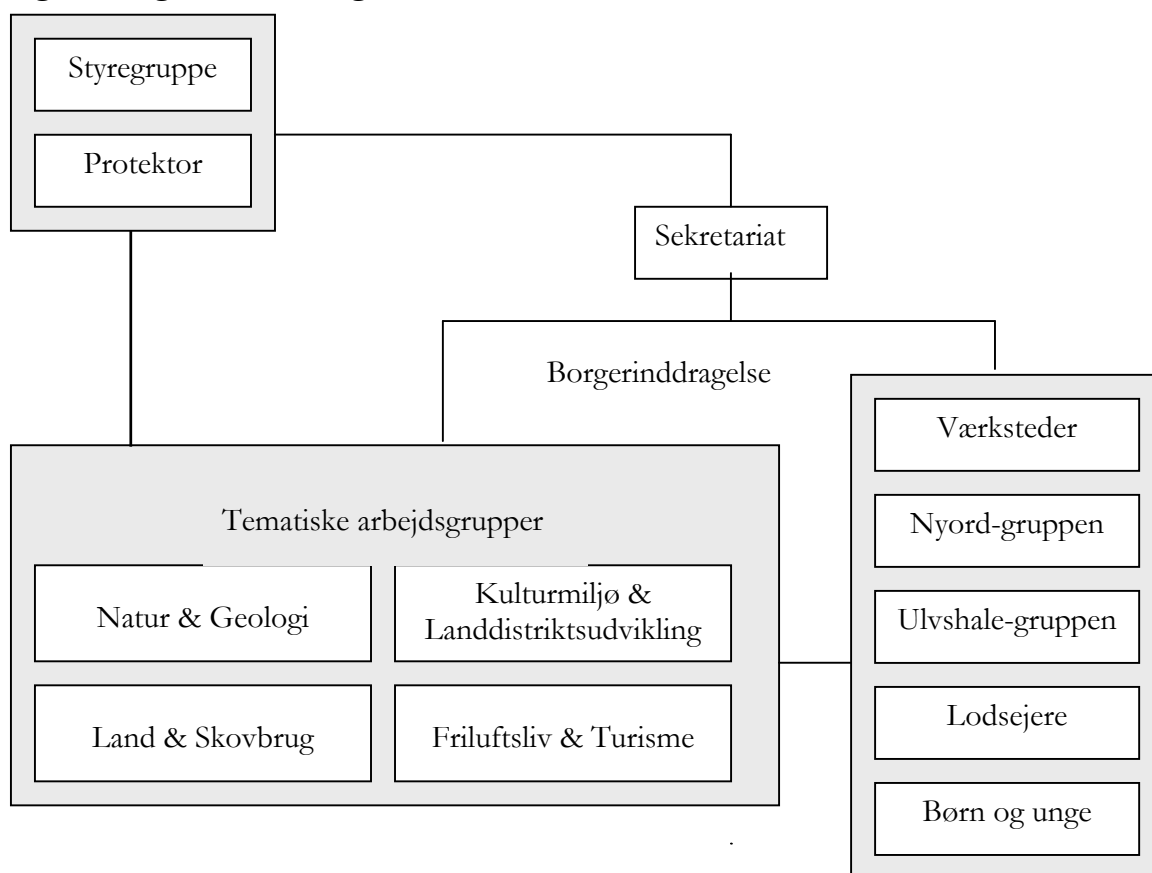
3. Nøgleinformation vedrørende Pilotprojekt Møn

Dette afsnit indeholder en beskrivelse af, hvorledes pilotprojekt nationalpark Møn er indrettet. Her beskrives det organisatoriske set-up, den valgte strategi for borgerinddragelsen herunder afholdte borgerinddragelsesaktiviteter. Informationsindsatsen beskrives afslutningsvis.

3.1. projektets organisering

Pilotprojektet er organiseret som illustreret i figur 1 nedenfor. Styregruppen består af 21 personer med repræsentanter fra Møn Kommune, Storstrøms Amt, Skov- og Naturstyrelsen, en række lokale interesseorganisationer (7), repræsentanter for lodsejere/grundejere, formændene fra arbejdsgrupperne og repræsentanter fra de lokale arbejdsgrupper. Som i de øvrige pilotprojekter er der tilknyttet et sekretariat og fire tematiske arbejdsgrupper. Derudover er der oprettet to lokale arbejdsgrupper og nogle værkstedsgrupper.

Figur 1: Organisationsdiagram.

Man har på Møn derudover oprettet en tovholder/sekretærgruppe bestående af repræsentanter fra sekretariatet, sekretærer for arbejdsgrupperne og tovholdere. Tovholder/sekretærgruppen skal sikre en tæt dialog og højt informationsniveau mellem styregruppen, sekretariatet og arbejdsgrupperne. Herunder skal tovholdergruppen medvirke til at skabe et helhedsorienteret produkt fra arbejdsgrupperne.

Styregruppen har til opgave at stå for gennemførelsen af pilotprojektet ud fra det grundlag, som er beskrevet i ministerens igangsættelsesbrev af 8. april 2003. Styregruppen har udarbejdet et overordnet kommissorium samt kommissorier for arbejdsgrupperne. Det er i styregruppen, at afvejelser og kompromiser bliver foretaget. Styregruppen udpeger desuden tovholdere til arbejdsgrupperne. Det står imidlertid grupperne frit for at vælge en anden, når arbejdet er igangsat.

Sekretariatet er placeret lokalt på Sukkerfabrikken i Stege. Herfra varetages koordinering af projektet. Sekretariatet fungerer som videnscentrum for projektet. Sekretariatsgruppen består af repræsentanter fra kommunen, amtet og statskovdistriktet og tovholderen fra land- og skovbrugsgruppen. Sekretariatsgruppen servicere styregruppen og står for projektets praktiske gennemførelse.

Arbejdsgrupperne har til opgave at komme med konkrete forslag og delplaner på de specifikke områder. Grupperne er åbne for alle. Arbejdsgrupperne kommenterer og redigerer de af styregruppen udarbejdede kommissorier. Arbejdsgrupperne kan efter behov danne mindre ad hoc grupper. Der afholdes møder i grupperne på samme tid og sted – Sukkerfabrikken i Stege. Her mødes grupperne først individuelt, dog med en fælles kaffepause. Den sidste halve time forløber som en slags ”Tour de chambre”, hvor deltagerne fordeler sig på tværs af grupperne og bliver opdateret i forhold til, hvad de øvrige grupper arbejder med. Det afviges der imidlertid fra i projektets slutfase, hvor grupperne koncentrerer sig om skriveprocessen.

Der er knyttet en *protektor* til pilotprojektet. Protektoren er en person som qua tidligere erfaring med større naturforvaltningsprocesser, involverende mange interesseparter, forventes at kunne spille en rolle vedrørende indgåelsen af et forlig mellem interesseparterne, i fald det bliver nødvendigt.

3.1.1. Ekstern ekspertise

Den eksterne ekspertise i forhold til borgerinddragelsen har været en lektor og en professor fra Center for demokrati ved Roskilde Universitetscenter (RUC), som har været involveret i rådgivning vedrørende borgerinddragelsesprocessen og den praktiske gennemførelse af værkstedsforløbet. To Ph.D. studerende fra RUC har ligeledes været involveret i rådgivningen omkring borgerinddragelsen og stået for planlægningen og gennemførelsen af værkstedsforløbet med Stege Skole.

Det skal indskydes, at den eksterne bistand til borgerinddragelsen først tilknyttes projektet, efter at de tre første borgermøder er afholdt og arbejdsgrupperne er annonceret, hvortil flere borgere allerede har meldt sig.

Konsulent firmaet Antropos har faciliteret to heldags temamøder. Det første omhandlede bosætning og foreningsliv, det andet arbejdede med mulighederne for udvikling af nye produkter og erhverv på Møn.

3.2. Borgerinddragelsens strategi og aktiviteter

Den vision for en nationalpark Møn, som indgår i projektbeskrivelsen, blev fastlagt med udgangspunkt i de udmeldinger, som borgerne kom med på de indledende møder, der blev afholdt forud for projektets igangsættelse. *’Visionen er, at der skal ske en aktiv udvikling i området inden for en bred vifte af temaområder og efter et princip om helhedsforvaltning og borgerinddragelse. Der skal skabes glæde og stolthed både lokalt og nationalt om de værdier og kvaliteter, der kendetegner Møn’.*

Borgerinddragelse er således en del af visionen og opfattes som sådan som et middel til at opnå de visioner, der er defineret vedrørende områdets udvikling i overensstemmelse med regeringens redegørelse om Danmarks Natur. Her er formålet *'at skabe større sammenhængende naturområder til gavn for naturen og biodiversiteten. Dog er det også vigtigt, at mulighederne for friluftslivet og turismen styrkes, og at der i områderne fortsat skal være mulighed for at udøve jordbrug og andre erhverv'*.

Borgerinddragelsen indgår ligeledes som ét blandt tre væsentlige formål med pilotprojektet:

1. Skabe et konkret grundlag for den formelle etablering af Nationalpark Møn,
2. Skabe ejerskab lokalt på Møn for nationalpark-ideen og i praksis vise hvilke potentialer og forandringer / forbedringer ideen kan medføre,
3. Give input til en national proces, der kan skabe det formelle grundlag for at kunne etablere en række nationalparker

Lokalt ejerskab eller borgerinddragelse er således et mål for pilotprojektet og opfattes derigennem som et middel til at opnå visionen for en Nationalpark Møn.

Styregruppen iværksatte i udgangspunktet en borgerinddragelsesproces baseret på borgermøder og fire arbejdsgrupper med en sektoral indgangsvinkel til arbejdet. Denne strategi for borgerinddragelsen er imidlertid løbende blevet tilpasset processen og udfordringerne i processen. Det første initiativ er suppleret med et sideløbende værkstedsforløb. Dette forløb består af en ”værkstedsmode” for borgerinddragelsen, der tager udgangspunkt i at inddrage borgere lokalt. Dermed er *omdrejningspunktet for borgerinddragelsen 'brugen af forskellige typer af værksteder – fremtidsværksteder, scenarie værksteder, uddybningsværksteder temaværksteder etc. kombineret med mere eller mindre traditionelle samarbejdsformer i forbindelse med de fire sektorale arbejdsgrupper'*.¹

Dette tostrengede forløb blev taget op til revision i januar 2004 med henblik på at omlægge det til et samlet forløb. Perspektivet i det reviderede borgerinddragelsesforløb er, at borgerdeltagelsen i værkstederne skal ’skabe permanent deltagelse i en eventuelt kommende nationalpark på Møn og hvis en sådan ikke kommer, at danne udgangspunkt for en højere grad af direkte borgerdeltagelse i lokalsamfundsudviklingen på Møn’.² Baggrunde for revisionen er beskrevet i afsnit 3.3.1.

Det reviderede borgerinddragelsesforløb består af 3 elementer. En mellemfase, et uddybningsværksted og en offentlighedsfase³.

1. Mellemfasen tager udgangspunkt i resultaterne fra fremtidsværkstederne og aktiviteterne i arbejdsgrupperne. Deltagerne er arbejdsgruppemedlemmer og deltagere fra de tidligere værkstedsmøder. Derudover forsøges nyrekruttering. Mellemfasen bruges til at planlægge, hvilke initiativer der skal arbejdes videre med og fastlægge behovet for at tilføre viden.
2. Hensigten med uddybningsværkstedet er at uddybe og kvalificere foreløbige projektforslag gennem dialog med eksperter med henblik på implementering af projekterne i projektperioden. Et langsigtet mål med værkstedet er en ’ansvarliggørelse af borgergrupper i forvaltning af en eventuel nationalpark på Møn’.

¹ Bilag til styregruppemøde – ’Bilag 1: Borgerinddragelse i Pilotprojekt Nationalpark Møn’

² Referat møde i lokalt værksted 24.06.04

³ Ansøgning om midler til øget borgerinddragelse i Pilotprojekt nationalpark Møn (26.01.04)

3. I offentlighedsfasen præsenteres borgerdeltagelsens resultater offentligt.

Værkstederne er omdrejningspunktet for borgerinddragelsen efter revisionen, og der sættes på at integrere samarbejdet mellem arbejdsgrupperne og borgerinddragelsesforløbet. Dette samarbejde går to veje. Dels ved at repræsentanter for arbejdsgrupperne – primært tovholderne - stiller deres ekspertise til rådighed for værkstedsforløbet under processen med at udvikle og konkretisere borgernes ideer og projekter. Dels er der desuden mulighed for at ideer fra værkstederne kan 'flyde ind' i arbejdsgrupperne. Her er det igen tovholderne, der primært er ankermand for, at det sker.

Arbejdsgrupperne fokuserer derudover primært på de undersøgelsesopgaver, de er stillet, skrivning af gruppens rapport samt indstilling til den afsluttende rapport.

3.2.1. Målgrupper

Der er defineret 2 *primære* målgrupper for borgerinddragelsen:

1. Borgere og sommerhusejere
2. Lodsejere og erhvervsdrivende

Gruppen af lodsejere /erhvervsdrivende er også borgere i Møn kommune, men der er i projektet sat fokus på at gøre en *særlig indsats* for at skabe en konstruktiv dialog med lodsejere og landmænd.

Ud over de primære målgrupper er der defineret 2 *særlige* målgrupper:

1. Børn og børnefamilier
2. Skolebørn

Det er desuden en del af målsætningen for processen, at der skal være mulighed for at borgere kan deltage på mange forskellige niveauer – afhængig af, om de har tid og interesse i at deltage i det lange træk fra start til slut eller kun i et enkelt arrangement.

Målsætningen om at inddrage så store dele af målgruppen som muligt og skabe forskellige niveauer for deltagelse er forsøgt udmøntet i en lang række aktiviteter, som er forløbet sideløbende med arbejdet i de sektorale arbejdsgrupper.

3.2.2. Borgerinddragelsesaktiviteter

Borgermøder:

Der blev indledningsvist (før selve udpegningen til pilotområde) afholdt 3 borgermøder hhv. den 21 oktober 2002, 6. januar 2003 og 3. februar 2004. Formålet med møderne var at informere om de overordnede tanker med nationalparker i Danmark og belyse, om der var opbakning blandt de lokale til at lave et pilotprojekt, og om de ville deltage i arbejdet. Der blev åbnet for tilmelding til arbejdsgrupperne allerede på disse møder. Der var et stort fremmøde ved det første møde med 240 deltagere. Ved de følgende to møder deltog hhv. 100 og 94 deltagere.

Værksteder:

Der er afholdt fire heldags fremtidsværksteder i 2003. Udgangspunktet for værkstederne var "Natur og lokalsamfundsudvikling", men målgrupperne for disse 4 fremtidsværksteder var forskellige. Det første værksted blev afholdt den 1. juni 2003 inden arbejdsgrupperne blev sat i gang og var

specielt for dem, som havde tilmeldt sig en arbejdsgruppe og for styregruppemedlemmer. 40 deltog.

To af værkstederne var lokalt baserede fremtidsværksteder, som primært var henvendt til borgerne i de specifikke områder. Formålet var, at borgerne skal være med til at præge udviklingen, der hvor de bor og derved være med til at styrke lokalsamfundet. Der blev afholdt værksteder for Østmøn med ca. 18-20 deltagere og Ulvshale – Nyord med ca. 20-22 deltagere. Begge møder førte til igangsættelse af mindre initiativgrupper.

Det fjerde af værkstederne var specielt for lodsejere, hvor der blev arbejdet med spørgsmålet – *"Hvordan kan vi som lodsejere indgå i udviklingen af planer for vort lokalsamfund - erhvervsmæssigt, naturmæssigt, socialt og kulturelt?"* Ca. 35 deltagere deltog.

Det lykkedes ikke at skabe interesse for værkstedsmøder i den centrale del af Møn, Stegeområdet, Vestmøn og "de søndre byer" på trods af flere forsøg og et udbud af værkstedsalternativer henvendt til flere aldersgrupper.

Opfølgende værksteder:

18. november 2003 blev et opfølgende møde for Østmøn afholdt med 16 deltagere.

Det østmønske fremtidsværksted blev efterfulgt af et opfølgende møde den 20. marts 2004. Mødet var et led i det reviderede borgerinddragelsesforløb. Formålet med mødet var to-strengt, dels at se om nogle af ideerne fra fremtidsværkstedet kunne bæres videre, dels nyrekruttering på Østmøn. Der var ca. 14 deltagere, repræsenterende en blanding af nytilkomne og deltagere fra tidligere værksteder.

Initiativet fra Info-mødet på Nyord den 19. februar 2004 vedrørende oprettelse af en Nyord gruppe blev fulgt op af et fremtidsværksted den 7. april 2004. Her blev det idegrundlag som gruppen arbejder videre på skabt. Ca. 45 deltagere.

Fremtidsværkstedet for Ulvshale-Nyord blev ligeledes fulgt op af et borgermøde for Ulvshaleområdet i form af et værksted den 18. april 2004. Formålet var her at følge op på og arbejde videre med de initiativer og ideer, som blev identificeret på det første fremtidsværksted. 14 deltog i mødet, og heraf var flere nytilkomne.

Forberedelsesmøde til uddybningsværkstedet:

Den 24. juni 2004 blev et samlet forberedelsesmøde til uddybningsværkstedet afholdt for alle, som havde deltaget i tidligere værkstedsmøder uanset lokalområde. Formålet med mødet var både at give et overblik over, hvad der arbejdes med rundt omkring lokalt og vurdere, om der var tilslutning til afholdelse af et uddybningsværksted. I fald der var opbakning til uddybningsværkstedet, skulle det fastlægges, hvordan arbejdet kunne styrkes fremover, samt behovet for tilførsel af viden på uddybningsværkstedet. 20 deltog i mødet, heraf var der 3 tovholdere og en tovholder repræsentant.

Uddybningsværksted:

Uddybningsværkstedet afholdtes over tre dage den 3.-4. september 2004 og den 2. oktober 2004. Formålet med det første møde var at styrke ideer og forslag fra fremtidsværkstederne. Det andet møde havde til formål at *gøre ideer og forslag politisk realisable, samt at orientere dem mod et samlet nationalpark forslag.* På det første møde var der 15 deltagere. Derudover var der inviteret 9 lokale eks-

perter og 6 eksterne eksperter. Til det andet møde deltog alle deltagerne fra det første møde og der var 9 nytillkomne. Flere af de lokale og en ekstern ekspert deltog ikke i møde nummer to. Værkstedet mundede ud i nedsættelsen af en koordinationsgruppe på 13 medlemmer.

Koordinationsmøder:

Koordinationsgruppen har dels haft til formål at koordinere og holde gang i de lokale initiativer samt planlægge og sørge for den praktiske gennemførelse af offentlighedsarrangementet for hele pilotprojektet den 17. april 2005.

Debatmøde:

Den 10. januar blev der afholdt debatmøde på Nyord, hvor Nyord-gruppens rapport og deres oplæg til en lokal selvforvaltnings model "Menighedsrådsmodellen" blev præsenteret for et panel bestående af 5 styregruppemedlemmer. Der var ca. 70 fremmødte.

Den 10. marts 2005 blev der afholdt et debatmøde for arbejdsgrupperne, de lokale arbejdsgrupper og styregruppen. Formålet med mødet var at identificere og diskutere sammenfald og uoverensstemmelser i arbejdsgrupperapporterne med henblik på at løse uenigheder eller som minimum gøre de interesseafvejninger, styregruppen foretager, i den videre proces med at udarbejde en samlet rapport, mere gennemskuelige. Arbejdsgrupperne og de lokale arbejdsgrupper fremlagde deres visioner. Herefter var der diskussioner i mindre grupper på tværs af arbejdsgrupperne og styregruppen, hvor sammenfald og uenigheder skulle identificeres. Efterfølgende fælles debat med fremlæggelse af diskussionerne fra grupperne. Der var ca. 70 deltagere.

Offentlighedsarrangement:

Den 17. april 2005 blev der afholdt et større offentlighedsarrangement i Den gamle Møns hal med titlen "Nationalpark Møn – hvad bli'r det til?". Formålet med mødet var at præsentere de mange forskellige produkter, som er kommet ud af pilotprojektet, for et bredt publikum. Via plancher, tegninger, fotografier og kort præsenterede styregruppen, arbejdsgrupperne, de lokale arbejdsgrupper og flere af de mindre grupper fra værkstedsforløbet, deres arbejde på mindre stande. Standene var bemandet med repræsentanter for hver af grupperne. Derudover blev malerierne fra projektet "Stor natur i børnehøjde" udstillet og der var afstemning om det flotteste billede. Der var også arrangeret forskellige aktiviteter for børn og børneteateret. Harmonikaskolen underholdte ligeledes med harmonikaspil. Der blev afviklet forskellige konkurrencer for de besøgende og vinderen af konkurrencen "Stor natur i børnehøjde" blev offentliggjort sammen med en række andre konkurrencer. Afslutningsvis var der en paneldebat, hvor styregruppens udkast til rapport blev debatteret. Der var ca. 300 besøgende, både børn og voksne, fordelt over hele dagen, heraf var ca. 100 tilstede under debatten.

Øvrige offentlige møder:

19. februar 2004 afholdes et informationsmøde på Nyord. Inspireret af det lokale fremtidsværksted Ulvshale-Nyord var der nogle lokale på Nyord, som tog initiativ til at danne en Nyord gruppe. På mødet blev der fremlagt et oplæg til, hvorledes en særlig "Nyord Gruppe" kunne tænkes at indgå i pilotprojektet. 33 deltagere

Visionsmøde i Borre forsamlingshus den 17. maj 2004 ca. 20 deltagere.

28. oktober 2004 afholdtes Visions- inspirationsmøde i Stege. Aftenens tema var "Natur og friluftsliv i den kommende nationalpark". Der var inviteret 3 oplægsholdere. Aftenen var arrangeret af Natur og Geologi gruppen og var åben for alle. Der var 23 fremmødte.

Der er i 2005 afholdt to tema dage af konsulentfirmaet Antropos i regi af pilotprojektet. Møderne blev afholdt hhv. den 23. april og 7. maj 2005. Temaer for møderne var hhv. "Nyt liv til Møn - bosætning og foreningsliv" og "Branding Møn - nye produkter og erhverv". Deltagerne blev inviteret til at deltage i en diskussion om, hvorledes man lokalt kan være med til at påvirke udviklingen og hvilke muligheder, der er for at udvikle nye erhverv på Møn. Der var 55 personer til mødet om "Branding Møn - nye produkter og erhverv", hvoraf størstedelen var nye for projektet. Mødet vedrørende bosætning tiltrak 35 personer.

Ekskursioner:

23. maj 2004 International Nationalpark Dag ved Havrelukke. Ca. 20 deltagere

Den International Nationalpark Dag i 2005, blev afholdt den 23. maj 2005. Her var der mulighed for at deltage i 6 forskellige arrangementer.

1. Mølleportens historie. 48 voksne og 10 børn,
2. Kulturmiljøet på Museumsgården. 3 deltagere,
3. Hvad er et overdrev, og hvordan passer man det? 5 deltagere,
4. På tur med Plet og Kølle. Ingen deltagere,
5. Fortællinger fra Nyord. 5 deltagere,
6. Ulvshaleskoven (i samarbejde med Møns Museum). 5 deltagere.

16 august 2004 blev der afholdt et debatarrangement fra havrelukke til Ørnebjerg. Ca. 20 deltagere deraf halvdelen som ikke deltager normalt.

Ud i naturen arrangementer:

Der er i løbet af 2003, 2004 og 2005 63 ture og debatarrangementer i regi af pilotprojektet. Formålet med arrangementerne var at engagere deltagerne i dialog og debat om de besøgte steder og derigennem få et indtryk af, hvilke ønsker borgere har til naturens udvikling.

Skoleprojekter

I efteråret 2004 blev der afholdt et værkstedsforløb med fem 9. klasser på Stege Skole med titlen - "Unge Møn-borgeres syn på natur- og lokalsamfund. – Borgerinddragelse for unge som myndiggørende læreproces". Forløbet mandede ud i et offentlighedsarrangement, hvor eleverne præsenterede deres forslag for familie, venner, arbejdsgrupper, styregruppe, presse og andre interesserede. Den nationale følgegruppe var på Møn samme dag og overværede forpremieren.

Konkurrencer:

Der er afholdt 3 konkurrencer i løbet af projektet. Konkurrencerne er henvendt til forskellige målgrupper:

1. Postkort-konkurrence. Denne konkurrence var henvendt til alle, som ikke deltog aktivt i pilotprojektet. Borgerne blev opfordret til at besvare spørgsmålet "Hvad synes du kan gøre Møn endnu bedre?" og sende kortet til pilotprojektet. 47 har svaret, heraf er 14 turister og 33 mønboere. Kortene var tilgængelige i forbindelse med en fire-fløjet udstilling på Stege Torv og på Stege Bibliotek, derudover blev kortene uddelt ved forskellige arrangementer i regi af pilotprojektet. Svarene blev offentliggjort på hjemmesiden.
2. Naturperle-konkurrencen: Konkurrencen bestod i en kampagne, hvor borgere blev opfordret til at fortælle om en god naturoplevelse, de har haft på Møn. Besvarelserne kunne

enten skrives ind i en folder, som var placeret forskellige strategiske steder, og derefter indsendes til projektet eller direkte via hjemmesiden. 16 har svaret, heraf er 9 turister, 2 sommerhusejere og 5 mønboere.

3. Stor natur i børnehøjde: Denne konkurrence var henvendt til børn. Der blev arrangeret 3 weekender, hvor der var undervisning i tegning i Kridthuset. Derudover har alle skolerne fået en opfordring om at deltage. Ca. 8 skoler/institutioner har vist interesse og de har haft besøg af en naturvejleder og en kunstner som inspiratorer til projektet. 5 af skoler/institutioner har indleveret malerier til konkurrencen, andre skoler har i stedet lavet større kunststillinger på skolen. Der var ca. 30-40 børn til arrangementerne i Kridthuset. Det er imidlertid vanskeligt at sige, hvor mange børn der har været involveret på skolerne, da mange af projekterne her er lavet som gruppeprojekter, men et kvalificeret bud er ca. 300. Der er afslutningsvis afholdt en samlet fernisering i Kridthuset.

Der blev ligeledes afholdt 3 konkurrencer ved offentlighedsarrangementet. Der var bl.a. en konkurrence for børn, hvor de skulle besvare nogle spørgsmål baseret på et undervisningshæftet ”Tag på tur med Plet og Kølle i Nationalpark Møn”. Postkort konkurrencer blev ligeledes genlanceret og blandt respondenterne af et spørgeskema vedrørende dagens arrangement, blev der ligeledes trukket lod om et gavekort.

Studieture

Der er afholdt to studieture. Den første studietur gik til en nationalpark i Polen. Her blev der udvekslet ideer og erfaringer med de polske værter. Denne tur var finansieret af Danmarks Naturfredningsforening. Den anden tur gik til England.

3.3. Informationsstrategi

Der er udarbejdet en detaljeret presse- og informationsstrategi for pilotprojektet. Formålet med presse- og informationsstrategien er følgende:

- At få pilotprojektet til at lykkes
- At fremstille pilotprojektet som et helhedsorienteret projekt
- At sikre lokalforankring, medejerskab, partnerskab

Formålet er udmøntet i en række målsætninger, strategier vedrørende målopfyldelse og handlinger. På det grundlag er der, ud over de borgerinddragelsesaktiviteter som er beskrevet i afsnit 2.2, gennemført en lang række presse- og informationsinitiativer og udarbejdet procedure til at sikre den interne kommunikation.

3.3.1. Presse- og informationsinitiativer

Der er valgt et bredt spektrum af medier til at informere offentligheden:

Presse:

- Pilotprojektet har været bredt dækket i Ugebladet for Møn gennem hele perioden
- Der er desuden bragt artikler i flere regionale aviser

- Arbejdsgruppemøder, offentlige møder, andre aktiviteter og initiativer såsom guidede ture er primært annonceret i Ugebladet for Møn og på hjemmesiden. Ud i naturen arrangementerne var bl.a. lavet som to helsides klip-ud annoncer i Ugebladet, hvor turene for det kommende halve år blev annonceret.
- Forskellige aktiviteter og nyheder er ligeledes blevet offentliggjort ved pressemeddelelser i den lokale presse. Dette er også tilfældet med høringsprocessen for styregruppens rapport.
- Pressemeddelelser er også sendt til ”Møns Tidende” og regionale TV- og radiostationer m.v..
- Flere nationale medier både skrevne og TV (Berlingske Tidende, Information og DR2) har bragt indslag om projektet.
- Ud i naturen arrangementerne er desuden annonceret i amtets Grønne ture, på www.naturnet.dk og amtets hjemmeside.
- Der har kun været en beskedent debat via læserbreve.

Hjemmeside

- Hjemmeside hvor information, dokumentation og kalender lagres
- Nyhedstjeneste over Internettet, hvor interesserede selv melder sig til

Udstillinger

- En 4-fløjet udstilling, der informerer om pilotprojektet, har været opstillet fast på torvet i Stege, på Ulvshale gården, på Nyord og ved Møns Klint. Derudover har to transportable udstillinger været brugt ved en række arrangementer og været opstillet på biblioteket i Stege. I forbindelse med udstillingen er der trykt et postkort, hvorpå mønboere og turister kan give tilkendelse, hvad de synes kan gøre Møn bedre.

Foldere m.v.

- Der er udarbejdet en folder ”Nationalpark på Møn?” i september 2004,
- Der er lavet foldere over de mange ”Ud i naturen-arrangementer”, der er gennemført som led i projektet. Programmet er ligeledes annonceret i Ugebladet for Møn
- Der er også lavet en status folder i foråret 2005
- I forbindelse med ”Ud i naturen-arrangementerne” er der udarbejdet et evalueringsskema som deltagerne har kunnet udfylde og derved give deres mening til kende
- Der er også udarbejdet en folder tilknyttet naturperlekampagnen
- Til postkortkonkurrencen er der ligeledes udarbejdet et postkort
- I forbindelse med offentlighedsarrangementet den 17. april 2005 blev der fremstillet en plakat, som blev hængt op i butikker forskellige steder på Møn
- Et bogmærke som kunne erhverves på Stege bibliotek
- ”Tag på tur med Plet og Kølle i Nationalpark Møn”
- Arrangementerne afholdt af Antropos er bl.a. markedsført via postkort, hvorpå programmerne for aktiviteterne fremgik.

Logo

- Der er udarbejdet et fælleslogo med henblik på at tegne projektet udadtil og design af brev-hoved med angivelse af afsender og indhold, som benyttes ved referater o. lign.

Husstandsomdelte invitationer

- Invitation til fremtidsværksted i de søndre byer blev husstandsomdelt

- Der er husstandsomdelt invitationer til offentlighedsarrangementet den 17. april 2005 og samme invitation er omdelt i sommerhusområderne

3.3.2. Intern kommunikation

Der er som led i presse- og informationsstrategi desuden taget nogle initiativer til at sikre intern kommunikation:

- Etablering af e-mailgrupper, hvorigennem mødeindkaldelser, referater, m.v sendes til relevante personer.
- Sekretariatet fungerer som lokalt informationscenter

Hjemmesiden fungerer desuden som dokumentation for projektet, hvor referater får alle de organisatoriske led både styregruppe, arbejdsgrupperne og de offentlige møder samt værkstedsmøderne er at finde.

3.4. Budget

For så vidt angår *økonomiske ressourcer* har der været afsat godt 4.4 mio. kr. til Pilotprojekt Nationalpark Møn, heraf er 1.097.000 kr. eller 25 pct. allokeret til borgerinddragelse og information. I Thy er der til sammenligning eksempelvis afsat omkring 20 pct. af de økonomiske ressourcer til borgerinddragelse, mens det for Mols er 23 pct.

Fordelingen mellem de forskellige poster er gengivet i tabellen nedenfor

Tabel 5: Budget

Budgetpost	Allokeret beløb (kr.)
Sekretariat	1.324.676
Borgerinddragelse og information	1.097.000
Undersøgelser og dokumentation (tekniske undersøgelser)	1.700.000
Implementering af fysiske projekter	275.000
I alt	4.396.676

Kilde: Tilsendt budget fra sekretariatet

Udover de allokerede økonomiske ressourcer, vurderes det at være relevant at medtage et estimat over såvel offentlige ressourcer (i form af arbejdskraft) som frivillige ressourcer, der er blevet anvendt i projektet.

Offentlige ressourcer er ressourcer, som er tilført fra Møn Kommune, Storstrøms Amt samt Falster statsskovdistrikt i form af bistand til løsning af opgaver (fx udskrivning af kort mv.), deltagelse i sekretariatets arbejde mm.

Endelig er der tilført en væsentlig del *frivillige ressourcer*, både fra sekretariatet, arbejdsgrupperne og værkstedsdeltagerne.

4. Evaluering af borgerinddragelsen i pilotprojekt Nationalpark Møn

I det følgende kapitel vurderes borgerinddragelsen i pilotprojekt Nationalpark Møn ud fra kriterierne relevans og sammenhæng (afsnit 4.1), målopfyldelse (afsnit 4.2), administrativ set-up (afsnit 4.3), effekter (afsnit 4.4), efficiens (afsnit 4.5) og levedygtighed (afsnit 4.6).

4.1. Relevans og sammenhæng

Relevansen af borgerinddragelsen vurderes ud fra følgende punkter:

- Hvor relevant og nyttig opfattes borgerinddragelsen af de involverede aktører?,
- Designets relevans i forhold til at fremme borgerinddragelsen,
- Relevansen af borgerinddragelsen i fht. målsætningerne,
- Hvorvidt det valgte design har fremmet borgerinddragelsen,
- Relevansen af de afholdte borgerinddragelsesaktiviteter målsætningerne for projektet.

4.1.1. Hvor relevant og nyttig opfattes borgerinddragelsen af de involverede aktører?

Borgerinddragelsen opfattes som værende helt central af **styregruppen**, som vurderer, at nationalparken står og falder med frivillighed og borgerinddragelse⁴. Borgerinddragelsen indgår ligeledes som et af de 10 pejlemærker, som styregruppen har udarbejdet til at sikre, at projektet arbejder målrettet frem mod den bedste løsning.

Af interviews med styregruppemedlemmer fremgår det ligeledes, at man anser borgerne for en ressource, der via lokalkendskab og faglig viden kan tilføre projektet en væsentlig dimension, som ellers ikke ville komme frem. Men det betones også fra styregruppemedlemmerne, at det er ærgerligt, at det primært er det 'grå guld', som har involveret sig. Det fremgår ligeledes af referater fra sekretariatets møder, at det er den gruppe, det er nemmest at involvere, idet de involverer sig selv og typisk forstår at udtrykke sig i større forsamlinger.

Arbejdsgruppemedlemmernes vurdering af relevansen af borgerinddragelsen gennemgås nedenfor.

Fra den første spørgeskemaundersøgelse fremgår det tydeligt, at deltagerne synes, at borgerinddragelsen er relevant. Adspurgt om relevansen af borgerinddragelsen er der 23, af de 32 svarere, som vurderer, at borgerinddragelsen er 'meget relevant' og 9, at den er 'relevant'. Den overvejende positive tilkendegivelse går igen i vurderingen af relevansen af de enkelte arbejdsgrupper.

I forhold til relevansen af arbejdsgrupperne finder respondenterne, at arbejdsgrupperne overvejende er 'meget relevante' og 'relevante'. Det er primært arbejdsgrupperne 'Kulturmiljø & landdistriktudvikling' og 'Friluftsliv & turisme', man finder mindre relevant jævnfør tabel 6 nedenfor.

⁴ Referat styregruppemøde 16. december 2002

Tabel 6: Hvor relevant mener du, at hvert enkelt af arbejdsgrupperne er?

	Natur & geologi	Land- & skov- brug	Kulturmiljø & land- distriktsudvikling	Friluftsliv & tu- risme
Meget relevant	21	24	18	17
Relevant	8	5	7	7
Mindre relevant	2	2	6	7
Ikke relevant	-	-	-	-
Ikke besvaret	1	1	1	1
Total	32	32	32	32

Kilde: 1. runde spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgrupperne

Dette sagt, så efterlyses der blandt respondenterne en række yderligere arbejdsgrupper:

- En arbejdsgruppe bestående af beboere og lodsejere,
- En arbejdsgruppe bestående af borgere uden særinteresser,
- En overordnet gruppe, der samler arbejdsgrupperne, med tværgående/koordinerende funktion,
- En arbejdsgruppe omkring forvaltning af en kommende nationalpark.

Taget respondenternes positive tilgang til relevansen af inddragelsen af borgerne in mente, tyder det på, at den ressource, som borgerne mener, at de udgør, ikke bliver udnyttet i tilstrækkelig grad. Som det fremgår af tabellen 7 nedenfor, er hhv. 14 og 7 af respondenterne helt eller delvist enige i, at ressourcen ikke udnyttes, mens 10 mener det modsatte.

Tabel 7 : Borgerne udgør en klar ressource for projektet og?

	... blev udnyttet	... blev ikke udnyttet
Helt enig	6	14
Delvist enig	4	7
Delvist uenig	8	8
Helt uenig	9	3
Ikke besvaret	5	-
Total	32	32

Kilde: 1. runde spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgrupperne

Vurderingen af, hvorvidt respondenterne føler, at deres deltagelse nytter noget, afspejles desuden i vurderingen af arbejdsgruppens forventede indflydelse på styregruppens endelige rapport. I den første spørgeskemaundersøgelse i november 2004 blev deltagerne spurgt - 'I hvilken grad tror du, at arbejdsgrupperne får indflydelse på styregruppens endelige rapport?'. Respondenternes svar er anført i tabel 8. På dette punkt er deltageres meninger noget delte. 12 anfører, at de kun 'i mindre grad' forventer, at arbejdsgruppen får indflydelse og 3 tror 'slet ikke', at arbejdsgruppen får indflydelse, men hhv. 7 og 8 forventer, at arbejdsgruppen 'i høj grad' og 'i nogen grad' får indflydelse på styregruppens rapport. Det vurderes på den baggrund, at der på dette relativt sene tidspunkt i processen eksisterer nogen tvivl om, i hvor høj grad styregruppen vil leve op til sin målsætning om at lave en inddragelse, som giver borgere reel indflydelse. Der er redegjort for målopfølgelsen på dette punkt i afsnit 4.2.1

Tabel 8 : I hvilken grad tror du, at arbejdsgrupperne får indflydelse på styregruppens endelige rapport?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Ikke besvaret	Total
I hvilken grad tror du, at arbejdsgrupperne får indflydelse på styregruppens endelige rapport?	7	8	12	3	1	1	32

Kilde: 1. runde spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgrupperne

Borgernes bevæggrunde for at involvere sig i arbejdsgruppearbejdet giver også en indikation af, hvorledes de vurderer relevansen af borgerinddragelsen. Det er værd at lægge mærke til, at målsætningen om at skabe lokalt medejerskab er den af de anførte bevæggrunde, som flest tillægger stor betydning. Der er 23, som angiver, at det har stor betydning for deres deltagelse, at de derved kan være med til at sikre, at projektet har lokalforankring i projektet. 18 anfører, at de har involveret sig, fordi at de synes, at pilotprojektet er en god ide, som de gerne vil støtte op omkring. Der er 10, som har involveret sig, fordi de er interesseret i at arbejde for en evt. nationalpark. Modsat er der 4, som har involveret sig i en arbejdsgruppe, fordi de er interesseret i at modarbejde en evt. nationalpark. Der er dog 3 og 15, for hvem det hhv. har 'ikke særlig stor betydning' og 'slet ingen betydning'. Med forbehold for at spørgeskemaundersøgelsen er repræsentativ for holdningerne i arbejdsgrupperne, tyder det på, at det kun er relativt få modstandere, som har fundet vej til arbejdsgrupperne og dermed ser arbejdsgrupperne som en mulighed for at få deres meninger tilkendegivet og øve den indflydelse, som ligger inden for rammerne af arbejdsgrupperne.

Tabel 9 viser også, at det kun er de færreste, som føler, at man som borger har pligt til at deltage og for de færreste har det betydning, at det er sjovt.

Tabel 9: Hvor stor betydning har følgende for, at du har involveret dig i en arbejdsgruppe?

	Meget stor betydning	Nogen betydning	Ikke særlig stor betydning	Slet ingen betydning	Ved ikke	Ikke besvaret	Total
For at sikre at pilotprojektet har forankring i lokalbefolkningen	23	4	-	2	-	3	32
Jeg synes pilotprojektet er en god ide og vil gerne støtte op om det	18	6	3	2	-	3	32
Fordi at jeg er interesseret i at arbejde for en evt. nationalpark på Møn	10	6	7	3	3	3	32
Som borger har man en pligt til at involvere sig i den slags	6	14	6	2	1	3	32
Fordi jeg er meget interesseret i at modarbejde en evt. nationalpark på Møn	4	1	3	15	2	7	32
Fordi at det er sjovt	1	11	5	10	2	3	32

Også deltagerne ved offentlighedsarrangementer og værksteder anser borgerinddragelsen for at være meget vigtig. Jf. tabel 10 og 11. Idet alle besvarelserne falder positivt ud.

Tabel 10: Hvor vigtigt synes du det er, at borgerne inddrages aktivt i pilotprojektet?

	Meget vigtigt	Vigtigt	Mindre vigtigt	Ikke vigtigt	Ved ikke	Total
Værkstedforløbet	21	3	-	-	-	24

Kilde: Spørgeskema til værkstedsdeltagere

Tabel 11: Hvor relevant synes du det er, at borgerne inddrages aktivt i pilotprojektet?

	Meget relevant	Relevant	Mindre relevant	Ikke relevant	Ved ikke	Ikke besvaret	Total
Offentlighedsarrangement	32	11	-	-	2	2	47

Kilde: Spørgeskema til offentlighedsarrangementet den 17 april 2005.

Der er ligeledes stor enighed blandt arbejdsgruppedeltagerne om, at de faglige rapporter er blevet styrket ved inddragelse af borgere.

Opsummerende kan det konkluderes, at der både blandt styremedlemmerne, sekretariatet og deltagerne i arbejdsgrupperne, værkstedsforløbet og offentlighedsarrangementet er en udpræget positiv holdning til, at aktiv borgerinddragelse er relevant. Relevansen af borgerinddragelsen styrkes yderligere af, at der er blandt deltagerne, er forskellige bevæggrunde for at involvere sig og disse signalerer både en positiv og negativ holdning til projektet. Borgerinddragelsen vurderes dermed at kunne tjene til, at både de positive og negative holdninger kommer i spil, om end deltagelsen af modstandere er væsentlig lavere i forhold til dem, som har involveret sig med henblik på at arbejde for en nationalpark.

4.1.2. Designets relevans i forhold til at fremme borgerinddragelsen

Det vurderes, at der er nogle forhold omkring designet af pilotprojektet, som muligvis har hhv. fremmet eller hæmmet borgerinddragelsen

Fremmende forhold

- Der er fra starten defineret hvilke målgrupper, som projektet skulle henvende sig til og herunder specificeret særlige målgrupper. Det har betydet, at man løbende har været opmærksom på at lave arrangementer, som var rettet mod disse målgrupper, særligt da man ret hurtigt blev klar over, at arbejdsgruppemodellen kun henvendte sig til en særlig målgruppe. Målopfyldelse med henblik på at nå ud til alle målgrupper redegøres der for i afsnit 4.2.1.
- Værkstedsmodellen har styrket den geografiske deltagelse blandt borgerne på Møn og betydet, at der rundt omkring lokalt på Møn er blevet arbejdet meget intenst med pilotprojektet, men med lokalområdet som udgangspunkt og altså på tværs af de emner, som arbejdsgrupperne bearbejder.
- Der er foregået et intensivt koordinerende arbejde med sekretariatet i spidsen, som har været meget krævende med mange møder, men det vurderes, at denne koordinering har betydet, at sekretariatet hele tiden har forsøgt at være på forkant med udviklingen i projektet mht. borgerinddragelsen. Man har dermed kunnet igangsætte initiativer, hvor det skønnes nødvendigt,

hvilket karakteriserer processen som meget dynamisk og fleksibel. Borgerinddragelsesstrategien er således løbende blevet tilpasset udviklingen i projektet.

Hæmmende forhold

- Man kom lidt uhensigtsmæssigt fra start med selve borgerinddragelsesprocessen, fordi man, i sin iver efter at signalere åbenhed og undgå mytedannelser, afholdte de første borgermøder, inden man havde en færdig plan for borgerinddragelsesprocessen. Hensigten med møderne var bl.a., at borgerne skulle komme med deres input til visionen for en nationalpark, som kunne indgå i projektbeskrivelsen og dermed kvalificere pilotprojekt ansøgningen overfor ministeren, hvorfor der ikke var noget oplæg fra styregruppens side. Det fremgår imidlertid af interviewene, at det blev opfattet helt modsat og stik imod hensigten af deltagerne, særligt lodsejerne. Det manglende oplæg gjorde mange usikre på, hvad formålet var med projektet og blev tolket i retning af, at der nok var en skjult dagsorden. Det er muligt, at særligt det første møde har betydet mere arbejde for projektet i retning af at vende stemningen og kan have haft en betydning for lodsejernes stillingtagen til projektet. Men det anføres også i interviewene med styregruppen, at man ikke så andre muligheder. Projektledelsen var imidlertid også hurtig til at tage ved lære og var anderledes forberedt til de øvrige borgermøder, hvortil der var inviteret flere oplægsholdere og afsat mere tid til diskussion.
- Arbejdet i arbejdsgrupperne har været meget krævende tidsmæssigt og viste sig også ret hurtigt at blive meget fagligt betonet, hvilket muligvis har afholdt flere fra deltagelse.

4.1.3. Relevansen af borgerinddragelsen i relation til at opfylde de overordnede specifikke mål for pilotprojektet?

Af formålsbeskrivelsen med pilotprojektet fremgår det, at pilotprojektet har tre overordnede formål⁵:

1. Skabe et konkret grundlag for den formelle etablering af Nationalpark Møn,
2. Skabe ejerskab lokalt på Møn for nationalpark ideen og i praksis vise hvilke potentialer og forandringer / forbedringer ideen kan medføre,
3. Give input til en national proces der kan skabe det formelle grundlag for at kunne etablere en række nationalparker.

De gennemførte borgerinddragelsestiltag vurderes at være gunstige i forhold til at nå de definerede mål for hele pilotprojektet. Der vurderes at være skabt et grundlag for den formelle etablering af Nationalpark Møn, som i høj grad er baseret på bidragene fra arbejdsgrupperne, de lokale grupper og værkstedsforløbet, både mht. udarbejdelsen af ordlyden af den overordnede vision for nationalparken og det øvrige indhold vedrørende natur, kulturhistorie, friluftsliv og erhverv.

Borgerinddragelsen har ligeledes, via mindre implementeringsprojekter, både igangværende og fremtidige, og de lokale netværk, som er blevet etableret, bidraget til i praksis at vise, hvilke potentialer og forandringer/forbedringer ideen kan medføre. De afholdte borgerinddragelsesaktiviteter har desuden været med til at skabe debat omkring områdets muligheder og potentialer – det

⁵ Pilotprojektbeskrivelse – Nationalpark Møn

har bl.a. borgermøderne, offentlighedsarrangementet og ud i naturen arrangementerne været med til.

Det er ligeledes et ønske fra styregruppens side, at pilotprojektet kan være med til at *bidrage til evt. kommende nationalparkprocesser, ved at udvikle og tilpasse metoder til borgerinddragelse med netop dette fokus*.⁶

Det vurderes, at borgerinddragelsesprocessen organiseret omkring værkstedsmodellen som metode, har været med til at skabe fokus omkring etablering af lokal selvforvaltning, hvilket kan være et væsentligt bidrag til den nationale proces.

Det anføres desuden, som et centralt mål for pilotprojektet, *'at opnå en helhedsorienteret planlægning og forvaltning (helhedsforvaltning) der integrerer alle administrative niveauer og alle interesseområder inden for en social, økonomisk og naturmæssig dimension*⁷. Opnåelse af en helhedsorienteret planlægning fordrer, ifølge projektbeskrivelsen, en fælles forståelse for mål og midler – inddragelse af alle administrative niveauer og lokale borgere både i den overordnede visionære planlægning og den konkrete lokale forvaltning. Det vurderes, at borgerinddragelsens bidrag til målopfyldelsen for dette punkt er høj mht. integrering af alle administrative niveauer og dermed relevant. Man har desuden i pilotprojektet haft stort held med at inddrage mange forskellige borgergrupper, både de unge og børnefamilierne, folk med forskellig beskæftigelse samt et bredt spektrum af interesseorganisationer via målrettede aktiviteter.

4.1.4. Relevansen af de afholdte borgerinddragelsesaktiviteter

I det følgende gennemgås relevansen af de afholdte aktiviteter i forhold til, hvorvidt de har virket hæmmende eller fremmende på borgerinddragelsesprocessen ud fra formålet med aktiviteterne

Borgermøder:

Relevansen af de indledende borgermøder er noget svingende. Det første møde møder speciel stor kritik blandt de interviewede, som vurderer, at mødet ikke skabte klarhed over intentionerne med projektet. Ved det andet møde havde styregruppen lært af erfaringerne og havde forberedt nogle indlæg af forskellige parter, således at intentionerne med projektet blev fremlagt klarere. Der var desuden her mere tid til debat. Møderne havde imidlertid stor relevans i forbindelse med rekruttering af medlemmer til projektet, idet møderne var meget velbesøgte og tilmelding til arbejdsgrupperne blev lanceret på disse. Der bliver således, helt fra projektets spæde begyndelse, lagt op til, at borgernes meninger spiller en central rolle i projektet.

Tidsmæssigt bliver placeringen af møderne lidt af et dilemma for projektet. På den ene side ønsker man, at borgernes opbakning til projektet skal indgå som en del af beslutningsgrundlag for at igangsætte pilotprojektet og på den anden side ønsker man ikke, at de skal føle, at noget trækkes ned overheadet på dem. Det sidste taler for en *tidlig* afholdelse af møderne. Modsat gør flere af de interviewede opmærksom på, at der opstod et langt tomrum fra afholdelsen af det sidste af de offentlige møder i februar 2003 til projektet igangsættes i april og til de første arbejdsgruppemøder igangsættes i september 2003, hvorved noget af fremdriften går tabt. Dette taler derimod for en *senere* afholdelse af møderne.

Værkstedsforløbet vurderes at være 100 pct. fremmende for projektet. Dels har det bevirket, at de to lokalsamfund Nyord og Ulvshale har engageret sig, hvorved en umiddelbar modstand og re-

⁶ Bilag 1: Borgerinddragelse i Pilotprojekt Møn

⁷ Pilotprojektbeskrivelse – Nationalpark Møn

signation overfor projektet er blevet vendt til en konstruktiv dialog. Begge lokalsamfund har fungeret som aktive medspillere i afdækningen af de muligheder og begrænsninger, som en nationalpark vil betyde for de mindre lokalsamfund på Møn. Derudover vurderer 16 ud af 24 respondenter, at værkstederne er et godt alternativ til de mere fagligt betonedede arbejdsgrupper. Nyordgruppen har ligeledes været meget aktiv omkring synliggørelsen af deres arbejde dels via forskellige arrangementer og efterfølgende omtale i pressen, hvilket har skabt opmærksomhed omkring projektet i offentligheden. Der er ligeledes, i kraft af værkstedsforløbet, udarbejdet en række mindre implementeringsforslag.

Det vurderes, at *ide-værkstedet*, som blev afholdt specielt for dem, som havde tilmeldt sig en arbejdsgruppe og for styregruppemedlemmer, hjalp til at indkredse indsatsområder. Der blev bl.a. defineret 8 specifikke områder på mødet. Værkstedet vurderes derfor at være relevant og fremmende for den igangsættende proces i arbejdsgrupperne samt for en fælles forståelse arbejdsgruppen og styregruppen imellem omkring væsentlige emner.

Værkstedet for lodsejere havde til formål at få sat mere gang i gruppens arbejde. Mødet var velbesøgt og lodsejerne benyttede muligheden for at få afleveret deres budskaber, således at de kunne komme i spil, hvilket vurderes at være fremmende i forhold til ønsket om at skabe en konstruktiv dialog med lodsejere. Værkstedet medførte ligeledes, at der blev udarbejdet en række punkter, som definerede, under hvilke præmisser landbruget fortsat kunne deltage i projektet, hvilket styrker relevansen af mødet. Modsat betød mødet ikke en øget rekruttering til arbejdsgruppen land- og skovbrug. Relevansen vurderes derfor at være minimal i relation til at få mobiliseret og fastholde flere lodsejere i arbejdet, hvilket kunne være fremmende for etableringen af lokalt ejerskab til projektet blandt lodsejerne, specielt fordi denne gruppe netop er defineret som en særlig indsatsgruppe.

Offentlighedsarrangementet i Den gamle Møns hal den 17. april 2005 vurderes at have været både hæmmende og fremmende for borgerinddragelsen. Selve udstillingerne og de arrangementer, som blev afholdt, virkede til at tiltrække en målgruppe – børnefamilierne, som har været meget lidt synlige i projektet. Tages besøgstallet og spørgelysten ved standene i betragtning, vurderes den del af arrangementet som fremmende for borgerinddragelsen. Blandt de 47 som udfyldte spørgeskemaet for dagen, er der en meget positiv vurdering dels af det informative indhold i det materiale, som blev præsenteret på standene, dels diskussionen ved standene med arbejdsgruppemedlemmerne. Respondenterne vurderer desuden, at det gav et godt indblik i, hvad de forskellige grupper havde arbejdet med.

Debatten, som blev afholdt sidst på dagen, vurderes modsat aktiviteterne ved boderne at have en hæmmende virkning på borgerinddragelsen. Lodsejerne dominerede i høj grad debatten, hvilket gav mindre mulighed for andre til at ytre sig. Styregruppens rapport, som var til debat, var desuden først blevet offentliggjort to dage før arrangementet på projektets hjemmeside. Dette udelukkede en kvalificeret debat trods et kort oplæg fra arbejdsgrupperne, idet det formodes, at det var de færreste blandt de deltagere, som ikke i øvrigt var involveret i projektet, som havde kendskab til rapporten. Blandt de 47 respondenter, der besvarede spørgeskemaet fra arrangementet, er der 27, som anfører, at de overværede debatten med styregruppen. Adspurgt om der var en god debat erklærer 12 sig helt enige, mens 8 er delvis enige. Det er dog ikke umiddelbart klart, hvad der er indeholdt i 'en god debat'. Til sammenligning er 8 enige i, at styregruppens oplæg var informativt og forståeligt, mens 15 er delvis enige heri. 3 er enige i, at styregruppens oplæg var i overensstemmelse med de indtryk, de fik ved boderne, mens 14 er delvis enige heri, og 5 delvis uenige. Jf. tabel 12 nedenfor.

Tabel 12: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om debatten med styregruppen

	Helt enig	Delvis enig	Delvis uenig	Helt uenig	Ved ikke	Ikke besvaret	Total
Der var en god debat	12	8	2	3	-	22	47
Styregruppens oplæg var informativt og forståeligt.	6	15	4	2	-	20	47
Styregruppens oplæg var i overensstemmelse med de indtryk ,jeg fik ved boderne	3	14	5	-	4	21	47

Kilde: Spørgeskema til offentlighedsarrangement den 17. april 2005

Afviklingen af *debatmødet* for arbejdsgrupperne, de lokale arbejdsgrupper og styregruppen den 10. marts 2005 vurderes ligeledes i høj grad at være præget af lodsejerne. Den identifikation og diskussion om sammenfald og uoverensstemmelser i arbejdsgrupperapporterne, som var planlagt, endte med kun at dreje sig om nationalparkens afgrænsning. Diskussionen var meget ensidig og ikke fremmede for styregruppens kommende proces som planlagt. Denne styring blev efterfølgende kommenteret i et 'negativt' læserbrev i Ugebladet for Møn.

Der er afholdt mindre ekskursioner og møder med forskellige temaer, som sammen med 'Ud i naturen' arrangementerne, vurderes at være fremmede for borgerinddragelsen, idet de har givet en bredere kreds af borgere mulighed for at komme deres input vedrørende en nationalpark.

Børn og unge projekterne vurderes ligeledes at have haft en fremmede virkning i relation til at gøre en bred kreds af borgere bekendte med projektet. Det gælder dels de unge og børnene selv, som på forskellige måder har arbejdet med projektet, men også ved at indbyde forældre og venner til et større offentlighedsarrangement. Særligt de unge fra niende klasserne på Stege Skole var med til at bringe nogle elementer ind i diskussionen, som gik i en lidt anden retning end det, som de voksne havde tænkt, hvilket igen fik andre mennesker op af stolene. På den baggrund vurderes det, at de unges projekt har fremmet diskussionen og har fået involveret en bredere kreds ud over familie og venner.

Arbejdsgrupperne har haft en fremmede virkning i kraft af deres åbenhed overfor alle borgere, idet alle, som havde noget på hjertet, har kunnet deltage i projektet på et hvilken som helst tidspunkt i projektperioden. Modsat har den faglige betoning af arbejdet i grupperne givetvis betydet, at nogle har valgt ikke at engagere sig eller forholdsvis hurtigt har trukket sig ud af grupperne. Dette er kommenteret yderligere i vurderingen af det organisatoriske set-up i afsnit 4.3.2. Modsat har de deltagere, som har deltaget gennem hele perioden, også oplevet, at deres bidrag er blevet taget seriøst. Når adspurgte, om deltagelsen i arbejdsgrupperne har vist deltagere, at det kan gøre en forskel at involvere sig som borger i projekter som dette, svarer langt hovedparten, at det er tilfældet.

4.2. Målopfyldeelse

Med henblik på at evaluere borgerinddragelsen er det desuden hensigtsmæssigt at opstille nogle kriterier for, hvad succesfuld borgerinddragelse er:

- at en bred kreds af borgere deltager aktivt i hele perioden som undersøgelsesprojektet pågår,

- at borgerne bliver og føler sig informeret,
- at borgerne får deres holdninger i dialog,
- at borgerne udvikler en følelse af medejerskab for nationalparkideen,
- at borgerne anser processen og det endelige resultat for legitimt,
- at borgerne har medindflydelse på det endelige resultat

Kriterierne gennemgås i det følgende i forhold til at vurdere, hvorledes ovenstående kriterier er udmøntet i specifikke målsætninger i projektet

4.2.1. Definerede mål for borgerinddragelsesforløbet?

Der er i projektbeskrivelsen udtrykt nogle eksplicite mål med borgerinddragelsesprocessen.

Styregruppen har defineret et klart mål for borgerinddragelsesforløbet: *'Det er styregruppens absolutte intention at designe en deltagelsesproces, der bevæger sig fra den traditionelt mere legitimerende borgerinddragelse til en proces der giver borgerne reel indflydelse'*.⁸ Dette ønske er baseret på styregruppens vurdering af, at der på Møn er et godt potentiale for at udvikle og afprøve alternative mødeformer og borgerinddragelsesmetoder.

Til at realisere dette mål er der iværksat en borgerinddragelsesproces, som i udgangspunktet er trestrengt bestående af:

1. Lokale værksteder - værkstedsmodellen (denne er blevet udvidet i løbet af processen)
2. Arbejdsgrupper
3. Ud i naturen arrangementer

For hver af de tre strenge er der defineret følgende mål⁹:

- Borgerne skal inddrages lokalt, hvor de bor via fremtidsværksteder og små lokale arbejdsgrupper. Fremtidsværkstederne skræddersyes så de passer præcist til lokalitet og målgruppe med udgangspunkt i det helhedsorienterede syn på lokalsamfundet, hvor natur, miljø, erhvervsudvikling, sociale og kulturelle forhold, økonomi m.m. tænkes sammen. Formålet er at synliggøre og kortlægge de lokalt forankrede problemstillinger, som borgerne oplever dem. Med afsæt i konkrete problemstillinger skabes der, i fremtidsværkstedet, visioner for lokalområdet og samtidig dannes der grundlag for, at man i mindre grupper kan arbejde videre med at realisere delprojekter.
- Der er nedsat fire arbejdsgrupper med en mere sektoriel indgangsvinkel til arbejdet i pilotprojektet. Arbejdsgruppernes rolle er bl.a. at samle op fra den brede lokale proces og dermed være med til at sikre, at de der deltager lokalt også reelt får indflydelse på det færdige produkt.
- 'Ud i naturen'-arrangementer hvor folk mødes et sted i søgeområdet for at drøfte muligheder og barrierer i en evt. kommende nationalpark. Det giver en mere og anderledes til-

⁸ Bilag 1: Borgerinddragelse i Pilotprojekt Møn

⁹ Bilag 1: Borgerinddragelse i Pilotprojekt Møn

gang til pilotprojektet at kunne se og røre det faktiske areal, mens der diskuteres. Målgruppen for denne type arrangementer er borgere, erhverv, sommerhusejere, turister etc.

De ovenstående målsætninger danner sammen med informationsstrategien de retningslinier, som er udstukket for arbejdsgrupperne og de mål, som er anført under afsnittet om borgerinddragelsesstrategien, de rammer for borgerinddragelsen, som succeskriterierne for borgerinddragelse vurderes i forhold til nedenfor. Der er imidlertid ikke tale om mål, som kan kvantificeres i forhold til, hvor mange borgere man som minimum ønsker at inddrage lokalt og hvor mange projekter, der skal realiseres lokalt undervejs i pilotperioden, ej heller hvor mange artikler, der skal bringes i aviserne, hvilket vanskeliggør evaluering af målsætningerne.

En bred kreds af borgere deltager aktivt i hele projektperioden

Styregruppen og sekretariatet har, gennem hele projektperioden, været meget fokuseret på, at det var vigtigt, at alle målgrupper blev inddraget, hvilket bl.a. afspejles i definitionen af 4 målgrupper, som overordnet set dækker hele befolkningen og med en præcisering af hvilke målgrupper, der skal være særligt fokus på. Det har dermed været muligt for styregruppen og sekretariatet, i løbet af processen, at vurdere, hvorhenne projektet befandt sig i forhold til at inddrage målgrupperne. Det har ligeledes været hensigten, at der skal være mulighed for at deltage på forskellige niveauer, fra deltagelse i et møde i ny og næ eller en ekskursion, til deltagelse i hele processen. At man har opfattet borgerinddragelsen på denne måde betyder, at man i høj grad har forstået målsætningen om bredden i borgerinddragelsen.

I det følgende gennemgås, hvorvidt det er lykkedes at inddrage alle målgrupper og skabe forskellige muligheder for deltagelse. Man havde fra projektets start en forventning om, at deltagelsen i arbejdsgrupperne skulle være bred mht. alder, køn, erhverv, og uddannelse. Baseret på spørgeskemaundersøgelserne er den typiske arbejdsgruppet deltager:

- Mand (75 pct.),
- Mellem 50 og 70 år gammel, domineret af aldersgruppen 51 - 64 år (49 pct.),
- Er veluddannet (57 pct. har en lang videregående uddannelse, 25 pct. har en erhvervsfaglig uddannelse),
- Er enten selvstændig (44 pct.), pensioneret (16 pct.), funktionæransat (22 pct.), eller arbejdsløs (9 pct.),

Deltagerskaren i værksteder adskiller sig ikke væsentligt fra arbejdsgruppet deltagerne, og blandt de 24, som har besvaret spørgeskemaet til værkstederne, deltager de 19 nemlig også i en arbejdsgruppe eller styregruppen. Værkstederne og arbejdsgrupperne har således ramt samme målgruppe både aldersmæssigt og med hensyn til fordelingen mellem kønnene. Karakteristikken er på ingen måde overraskende og kan genkendes fra andre borgerinddragelsesprocesser. Modsat viser tabel 13, at deltagelsen i arbejdsgrupperne for aldersgrupperne 31-40 årige og 41-50 årige, reflekterer alderssammensætningen i Møn kommune rimelig godt. Til gengæld er det karakteristisk, at hvor der er en overrepræsentation i 50+ gruppen, så er de unge underrepræsenteret.

Tabel 13: Aldersfordeling i hhv. arbejdsgrupperne og Møn kommune

Aldersfordeling	Arbejdsgrupperne (pct.)	Møn kommune (pct.)
0 – 30 årige	3	30
31 – 40 årige	9	11
41 – 50 årige	21	15
51 – 64 årige	49	23

65+ årige	18	21
Total	100	100

Kilde: 2. spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgrupperne

I 2004 var der bosat 5767 mænd og 5964 kvinder på Møn, dvs. en svag overrepræsentation af kvinder. Arbejdsgrupperne er med andre ord underrepræsenteret, især når det gælder kvinder og folk i aldersgruppen tredive og derunder. Visse borgergruppers manglende deltagelse er ligeledes blevet bemærket i arbejdsgrupperne, hvor næsten 38 pct. af respondenterne angiver, at de relevante borgergrupper kun 'i mindre grad', har været involveret i arbejdet.

Medtages eleverne fra 9. klasserne på Stege skole og de ca. 300 børn, som har deltaget i 'Natur i børnehøjde' projektet og deltagerfordelingen fra værkstederne og tegner der sig et noget bedre billede af aldersfordelingen for projektet som helhed.

Målopfyldelsen i relation til inddragelse af de 2 primære målgrupper hhv. 1) Borgere og sommerhusejere og 2) Lodsejere og erhvervsdrivende er ikke kvantificeret, hvilket gør det vanskeligt at vurdere målopfyldelsen. Men nogle kvantitative opgørelser omkring involverede borgere, sommerhusejere og lodsejere kan give et forholdsmæssigt billede af, i hvor høj grad disse målgrupper er blevet inddraget i projektet. Den anden spørgeskemarunde til arbejdsgrupperne og spørgeskemaet til værkstedsdeltagerne indikerer, at der er nogle få sommerhusejere, som har deltaget i arbejdsgrupper og værksteder. Her har Ulvshale gruppen særligt tiltrukket sommerhusejere, hvilket er ganske naturligt, idet der er en høj koncentration af sommerhuse i det område. Den regionale beskrivelse viser, at der til sammenligning er 1791 sommerhuse på Møn. Deltagelsen i arbejdsgrupperne og værkstederne giver imidlertid ikke et fyldestgørende tal for sommerhusejernes engagement i projektet som helhed. Men der eksisterer ikke data for antallet af sommerhusejere, som har deltaget i de øvrige aktiviteter herunder 'Ud i naturen' arrangementerne og offentlighedsarrangementet, hvortil invitationen bl.a. var omdelt i sommerhusområderne.

Målgruppen af borgere er ikke defineret nøjere. Målopfyldelsen for denne målgruppe kan således kvantificeres ud fra det samlede antal borgere, som har deltaget og hvilke spektret af målgrupper de enkelte arrangementer henvender sig til. En samlet opgørelse af deltagerantallet i projektet baseret på antal deltager ved de forskellige aktiviteter viser, at omkring 1800 borgere har deltaget i en aktivitet i regi af pilotprojektet siden oktober 2002 frem til pilotprojektets afslutning i juni 2005, det være sig hhv. i borgermøder, værksteder, arbejdsgrupper, ud i naturen arrangementer og børn og ungeprojektet m.v.. Heraf skal der dog regnes med en ret stor grad af overlap, hvorved dette tal ikke giver et reelt billede af antallet af deltagere. Socialforskningsinstituttet har foretaget en undersøgelse af frivillig deltagelse¹⁰. Heraf fremgår det at omkring 1 pct. af de frivillige vil melde sig til arbejde, der er relateret til miljøforhold og 6 pct. til bolig/lokalsamfund. Sammenlignes det med det rå tal for borgerinddragelsen på Møn, er 1800 borgere svarende til 15 pct. af befolkningen i Møn Kommune meget tilfredsstillende. Der er afholdt forskellige kampagner med henblik på at nå de traditionelt mere passive borgere ved naturperlekonkurrencen og postkortkonkurrencen, men antallet af besvarelser er relativt beskedne, og vurderes bl.a. af sekretariatet til ikke at have haft den ønskede effekt.

Målopfyldelse vedrørende målgruppen lodsejere er mindre tilfredsstillende, hvilket vurderes dels ud fra antallet af lodsejere, som har engageret sig i arbejdet i hhv. arbejdsgrupperne og lodsejer værkstedet og arbejdsgruppen for land- og skovbrug. Det fremgår af regionalbeskrivelsen, at der

¹⁰ Socialforskningsinstituttet (2004): Danskernes frivillige arbejde - en foreløbig oversigt

er 281 bedrifter af varierende størrelse og driftsform på Møn, hertil kommer desuden skovejendomme. Der mødte til sammenligning 35 lodsejere op til lodsejerværkstedet og der har været gennemsnitlig 8 deltagere i arbejdsgruppen. Der eksisterer dog ikke en analyse af deltagerne ved de indledende borgermøder, men ud fra interviewene vurderes det, at lodsejerne var velrepræsenteret her. Modsat har lodsejerne markeret sig kraftigt ved flere af de offentlige møder, ikke i antal men som toneangivende i debatterne. Det tyder på, at arbejdsgrupperne og værkstederne ikke i væsentlig grad har tiltrukket lodsejerne. De er i stedet mødt talstærkt op ved større offentlige arrangementer, hvor de har fremlagt deres sag. Af interviewene fremgår det, at lodsejernes manglende engagement i arbejdsgrupperne ud over arbejdsgruppen for land- og skovbrug kan skyldes, at det ikke er særligt interessant hele tiden at skulle sidde og argumentere mod de forslag, som kommer frem i de andre grupper. Det er også opfattelsen, at de lodsejere, som deltog på lodsejerværkstedet, var tilfredse med dagen, men også følte, at nu havde de bidraget med det, de havde på hjertet. Lodsejerne er som gruppe desuden repræsenteret i styregruppen, hvilket af nogle lodsejere desuden kan være opfattet som fyldestgørende. Men lodsejernes reaktioner på offentlighedsmødet den 17. april og styregruppens diskussion af første udkast til rapport på styregruppemødet den 13. april 2005 signalerer, at lodsejerne på det tidspunkt stadig var usikre på projektet.

Vedrørende deltagelsen af gruppen af erhvervsdrivende forventes arbejdsgruppen kulturmiljø og landdistriktsudvikling at have henvendt sig til denne gruppe. Arrangementet ”Branding Møn – nye produkter og erhverv”, som blev afholdt i juni 2005, var desuden specifikt rettet mod denne målgruppe. Mødet vurderes af arrangørerne som velbesøgt, og ud af de ca. 55 deltagere var de 45 fra forskellige små virksomheder og det var primært nye deltagere i forhold til projektet. I regi af værkstedsforløbet har erhvervsnetværket KUMBO deltaget og præsenteret deres ideer og deltog også ved offentlighedsarrangementet. Ideen bag KUMBO initiativet er at oprette et netværkssekretariat, som kan støtte medlemmerne med rådgivning, teknologi, markedsføring osv. Der var imidlertid ikke opbakning i styregruppen til at støtte initiativet økonomisk, idet relationen til naturprojektet ikke fremgår af KUMBOs formålsparagraf.¹¹

Målopfyldelsen angående målgrupperne børn og unge er meget tilfredsstillende i Pilotprojekt Møn og unik sammenlignet med de øvrige pilotprojekter. Der er igangsat initiativer for begge målgrupper og resultatet af deres arbejde har skabt diskussion og fået opmærksomhed blandt en meget bred kreds af borgere. Forældrene er ligeledes blevet inddraget bl.a. ved 9. klassernes præsentation af deres projekter på Stege Skole. Børn og ungeprojekterne var ligeledes repræsenteret ved offentlighedsarrangementet den 17. april 2005, hvilket fik en del forældre til at møde op, hvilket flere af de interviewede mener kun skyldes børnenes deltagelse. Projektet med 9. klasserne på Stege Skole gav ligeledes et indikation af, hvorledes de unge opfatter og bruger den Mønske natur.

Ved offentlighedsarrangementet var der mulighed for, at deltagerne kunne markere på et kort, hvor de kom fra. Denne opgørelse viser, at deltagelsen på mødet var spredt ud over hele Møn og at arrangementet også havde tiltrukket folk fra andre dele af Storstrøms Amt og øvrige dele af Sjælland.

Det er desuden en del af målsætningen for processen, at der skal være mulighed for, at borgere kan deltage på mange forskellige niveauer – afhængig af, om de har tid og interesse i at deltage i det lange træk fra start til slut eller kun i et enkelt arrangement. Målopfyldelsen på dette punkt vurderes at være opfyldt, hvilket baseres på det brede spektrum af borgerinddragelsesaktiviteter,

¹¹ Referat styregruppemøde den 10. januar 2005

der er gennemført, som beskrevet i afsnit 3.2.2. Værkstedsforløbet har ligeledes været designet således, at borgerne har kunnet deltage, hvor de havde noget at bidrage med.

Borgerne bliver og føler sig informeret

Styregruppen har været klar over, at en veltilrettelagt informationsstrategi kan være afgørende for etableringen af medejerskabet. Dette vidner det store arbejde, der er lagt i udarbejdelsen af informationsstrategien, blandt andet om. Sikring af medejerskab indgår desuden som et af tre primære mål med strategien. Man har ligeledes anvendt strategien som et redskab til at vurdere de igangsatte initiativer og planlægge den fremtidige indsats. Det understreges i referater fra styregruppen at informationsprojekter også er borgerinddragelsesprojekter og at det er vigtigt at holde et højt informationsniveau fordi mangel på oplysning skaber utryghed. Man har således i høj grad forstået og søgt at implementere målsætningen om et højt informationsniveau både om projektet og mulighederne for deltagelse.

Information alene skaber ikke dialog og medejerskab. Det er vigtigt, at den givne information inspirerer borgerne til at deltage i projektet og derved give deres meninger tilkende.

Hvorvidt informationsstrategien er lykkedes, redegøres der nærmere for i afsnit 4.3.5, her skal blot nævnes, at man fra sekretariatets side undervejs ikke har været tilfreds med den deltagelse, som de iværksatte aktiviteter og informationstiltag har ført med sig på trods af, at aktiviteterne er forsøgt målrettet forskellige målgrupper. Man var dog fra styregruppens og sekretariatets side positiv overrasket over fremmødet ved offentlighedsarrangementet og vurderer, at det var en succes.

En ting er, hvorvidt man har klaret at informere om projektet til dem, som ikke er involveret, noget andet er, hvorvidt de involverede borgere i arbejdsgrupperne vurderer, at de har fået et større indblik i pilotprojektet ved at deltage. Fra den første spørgeskemarunde fremgår det, at der tilfredshed på dette punkt og at flertallet føler, at de har fået et stort indblik i projektet ved at deltage i en arbejdsgruppe. Den utryghed, som lodsejerne tilkendegav ved offentlighedsarrangementet, peger i retning af, at det ikke er lykkedes at informere denne målgruppe tilstrækkeligt om de forudsætninger, som det gentagne gange er blevet sagt, at projektet hviler på, nemlig frivillighed og fuld kompensation. Det kan imidlertid ikke afgøres her, om denne mangel på gennemslagskraft i forhold til denne målgruppe skyldes for svag eller forkert information fra styregruppen, eller modsat mangel på receptionsevne og vilje hos målgruppen.

Borgerne får deres holdninger i dialog

De tre ben, som borgerinddragelsen hviler på, hhv. værkstedsmodellen, arbejdsgrupperne og ”Ud i naturen” arrangementerne, er alle inddragelsesaktiviteter, hvor dialog er et væsentligt element. Der har desuden været mulighed for, at enhver, som havde noget på hjertet, kunne deltage i disse aktiviteter og derigennem bringe sine holdninger i spil. De elementer, som kom frem på ’Ud i naturen’ arrangementerne, er bl.a. bragt videre til arbejdsgrupperne via sekretariatet. De øvrige arrangementer såsom borgermøderne, offentlighedsarrangementet og midtvejsmødet har ligeledes til hensigt at ligge op til dialog, hvor også folk, som ikke tidligere havde været involveret, kunne give deres besyv med, hvilket lodsejerne som nævnt særligt har benyttet sig af. Tovholderne giver ligeledes udtryk for, at dialogen har været bærende for arbejdet i arbejdsgrupperne, men at det også har betydet, at snakken har trukket behandlingen af visse punkter i langdrag og hæmmet fremdriften. Men det har også betydet, at der for størstedelen er opnået enighed i grupperne. Samarbejdet i styregruppen og arbejdsgrupperne behandles nærmere i afsnit 4.3.2.

Det vurderes, at for dem som har ønsket det, har det være muligt at få sine holdninger i dialog.

Det er anført som en målsætning, at man ønsker at skabe en konstruktiv dialog med lodsejerne, og vurderingen af målopfyldelsen på dette punkt går i retning af både høj og lav målopfyldelse. Dette baseres på, at lodsejerne dels igen og igen ved større arrangementer har styret debatterne og ligeledes sat deres præg på den offentlige debat via nogle meget kritiske indlæg i Tv og i pressen, hvilket peger på en lav grad af dialog. At lodsejerne igen og igen fremfører de samme synspunkter ved arrangementer, hvor der er mulighed her for, peger det i retning af, at de ikke har fået deres argumenter tilstrækkelig i dialog i styregruppen og arbejdsgrupperne. Modsat er det lykkedes at bevare lodsejerne som aktive deltagere i styregruppen trods en til tider ophedet debat. Der blev desuden, på initiativ af formanden for styregruppen, afholdt et separat møde med landbruget omkring fastlæggelsen afgrænsning af området i den afsluttende fase omkring udarbejdelsen af styregruppens rapport. Det er også det umiddelbare indtryk, at de øvrige parter i styregruppen har strakt sig langt for at holde fast i dialogen med lodsejerne, hvilket taler for en høj grad af målopfyldelse. Der blev desuden afholdt dialogmøder med de tre største lodsejere på Møn ved projektets begyndelse. Men på basis af debatten ved offentlighedsarrangementerne vurderes det, at der stadig er megen skepsis blandt lodsejerne overfor projektet.

Borgerne har medindflydelse på processen samt anser processen og det endelige resultat for legitimt

Styregruppen har klart udtrykt, at det er hensigten at designe en proces, som bevæger sig væk fra de mere legitimerende traditionelle borgerinddragelsesprocesser til en proces, som giver borgerne reel indflydelse. Der har ligeledes ligget et ønske om en ansvarliggørelse af borgerne udtrykt i vendingen 'fra borgerinddragelse til borgerdeltagelse'. Det har styregruppen forsøgt at omsætte ved et miks af aktiviteter, der spredt sig over et bredt spekter fra arbejdsgrupperne og værksteder, hvor borgere med interesse, viden og lokalkendskab har kunnet involvere sig og øve indflydelse. Til mere legitimerende arrangementer, herunder bl.a. høringsprocessen omkring udkastet til styregruppens rapport. Det har ligeledes ligget styregruppen meget på sinde at signalere åbenhed, fordi man ikke ønsker at give borgerne det indtryk, at 'noget blev trukket noget ned over hovedet på dem'. Det har nærmest været et mantra, som fremhæves af flere af de interviewede styregruppemedlemmer. Det faktum, at styregruppen desuden fandt det vigtigt, at borgernes holdninger skulle inddrages allerede i projektansøgningsfasen, således at visionen ikke kun afspejlede projektgruppens vision, men borgernes vision, viser, at man i høj grad har forstået og søgt at implementere målsætningen om, at borgerne skal have indflydelse på processen.

Kommissorierne for arbejdsgrupperne afspejler desuden samme holdning, idet det har været op til grupperne at organisere sig, som de fandt bedst og de har desuden været ansvarlige for, at fastlægge, hvilke tekniske undersøgelser det dels var påkrævet at lave i hht. ministerens opdrag, dels hvilke undersøgelser som yderligere kunne styrke beslutningsgrundlaget. Sekretariatet har udarbejdet nogle vejledninger undervejs bl.a. omkring udarbejdelse af visioner. Men det har stået grupperne frit at benytte disse vejledninger, hvilket tovholderne udtrykker tilfredshed med. Af kommissorierne fremgår det ligeledes, at det er arbejdsgrupperne, som skal definere indholdet i projektet, dvs. visioner for en nationalpark, afgrænsning m.m. På den anden side har det også hele tiden været kendt, at det er styregruppen, som er ansvarlig for at formulere en overordnet vision, indhold og udstrækning af en nationalpark ud fra gruppernes rapporter. Arbejdsgrupperne og de lokale grupper har desuden fået mulighed for at vedlægge en et-sides – og i forhold til styregruppen, uredigeret input til rapporten, hvor gruppens holdninger beskrives.

Legitimiteten styrkes desuden ved, at tovholderne og repræsentanterne for de lokale grupper sidder med i styregruppen, hvor de på sin vis fungerer som garanter for, at gruppernes holdninger kommer i spil.

Det vurderes, at der er tale om meget høj målopfyldelse på dette punkt. Det er arbejdsgruppernes rapporter, som har været det primære beslutningsgrundlag for styregruppens endelige rapport. Tovholderne udtrykker desuden stor tilfredshed med sekretariatets sammenskrivning af rapporterne og vurderer at de i høj grad har forstået at udnytte materialet, men også at få så meget med som muligt og på samme tid være tro mod materialet. En af interviewede vurderer ligeledes, at sekretariatet desuden har været god til at opfatte de signaler, som er kommet frem undervejs i processen og har således forstået at medtage særlige vigtige punkter.

Styregruppens intentioner om, at borgerne skulle have stor indflydelse på processen, vurderes at have hæmmet projektet på ét punkt. Af interviewene med styregruppemedlemmerne og referaterne fra styregruppemøderne fremgår det imidlertid, at arbejdsgrupperne ikke i tilstrækkelig grad klarede at løfte opgaven vedrørende fastlæggelse af de tekniske rapporter, hvorfor det blev besluttet, at sekretariatet skulle tage initiativ til at iværksætte visse undersøgelser. Men denne tøven fra arbejdsgruppernes side betød, at de tekniske undersøgelser kom sent i gang, således at ikke alle resultaterne forelå, da grupperne stod overfor arbejdet med visionen, hvilket tilsyneladende skabte en del frustration rundt om i grupperne.

Borgerne udvikler en følelse af medejerskab for nationalpark ideen

Som det fremgår af målsætningen både for borgerinddragelsen og informationsstrategien er etablering af medejerskab et primært mål med processen. Det er vanskeligt at vurdere, hvorvidt følelsen af ejerskab er til stede blandt alle mønboere, men blandt deltagerne i arbejdsgrupperne og værkstederne vurderes der at være en høj grad af medejerskab, det vidner det store arbejde, som både arbejdsgrupperne og værkstederne har lagt for dagen, samt arbejdsgruppedeltagernes tilkendegivelser omkring fortsat involvering i projektet uanset en udpegning til nationalpark.

Såvel som der er skabt et medejerskab til ideen, kan der også peges på et problemejerskab eller skepsis mod en eventuel kommende nationalpark. Her er det primært landbrugets repræsentanter, som stadig er usikre. Lodsejerne udgør desuden flertallet af de skeptikere, som har involveret sig i arbejdsgrupperne.

Opsummering

Det vurderes, at filosofien bag den gennemførte borgerinddragelse i høj grad afspejler 'kriterierne for succesfuld borgerinddragelse'. Hvorledes det i sidste ende har betydet, at de anførte specifikke målsætninger for borgerinddragelsen er blevet implementeret vurderes nedenfor i forhold til de tre ben, som borgerinddragelsen hviler på.

Målene for værkstedsforløbet vurderes langt hen ad vejen at være opfyldt på tilfredsstillende vis. Det baseres dels på antallet af etablerede lokale grupper og mindre projektgrupper dels resultatet af disse gruppers arbejde. Værkstedsforløbet har initieret oprettelsen af to lokale arbejdsgrupper – Nyord gruppen og Ulvshalegruppen, som begge har udarbejdet en rapport til styregruppen. Det lokale værksted på Østmøn har afstedkommet oprettelsen af flere mindre grupper, som har arbejdet med lokale implementeringsprojekter. Den lokale borgerforening for Østmøn har desuden engageret sig ved at inddrage diskussionen om pilotprojektet i foreningens møder. For Stegeområdet og Vestmøn er det dog ikke lykkedes at mobilisere lokalbefolkningen til at indgå i et lokalt netværk omkring pilotprojektet.

En parameter til at vurdere målopfyldelsen mht. tilrettelæggelse af værkstederne således 'at natur, miljø, erhvervsudvikling, sociale og kulturelle forhold, økonomi m.m. tænkes sammen' er indholdet i de rapporter, som Nyord- og Ulvshale-gruppen har udarbejdet og diversiteten af og sammenhængen mellem de projekter, som folkene på Østmøn arbejder med. For Nyord gruppens vedkommende peges der på en tilfredsstillende målopfyldelse, idet mange af disse elementer er indarbejdet i gruppens rapport.¹² Nyord gruppen har desuden udarbejdet et konkret forslag til en lokal selvforvaltningsmodel. Dette er et felt, som Nyord gruppen særligt har arbejdet med at konkretisere og dels sat sin deltagelse i projektet lidt på spidsen overfor styregruppen, hvis styregruppen ikke kunne love, at deres model blev en realitet i en evt. nationalpark. Ulvshale gruppens rapport indeholder også mange af de nævnte elementer, men er ikke lige så helstøbt som Nyord rapporten og har mere karakter af enkelt stående afsnit, som ikke nødvendigvis er tænkt sammen med de øvrige.¹³ I Østmøn området, er der ligeledes arbejdet med mange af emnerne, men de er ikke indarbejdet til en helhed på samme måde, som det er gældende for Nyord- og til dels Ulvshalegruppen.

Med hensyn til den ikke nærmere kvantificerede målsætning om, at 'der bliver mulighed for at realisere små lokale projekter undervejs i pilotperioden', vurderes der at være tale om 100 pct. målopfyldelse, når bare der er realiseret mere end et projekt. I det givne tilfælde, er der i løbet af projektperioden udarbejdet forslag til en række implementeringsprojekter, som er blevet videregivet styregruppen til beslutning. Der er imidlertid stor forskel på fremdriften i implementeringen af projekterne, enkelte er allerede godt i gang, mens flere andre afventer nærmere drøftelser bl.a. med lodsejere, hvis arealer berøres af projekterne. Realiseringen af implementeringsprojekterne har imidlertid stor betydning for målsætningen omkring ansvarliggørelse af borgeren, idet flere af implementeringsprojekterne rummer en stor grad af borgerdeltagelse.

Målsætningen for arbejdsgrupperne forekommer på den ene side ligetil, idet alle grupperne har udarbejdet en rapport og iværksat adskillige undersøgelser til at belyse dels eksisterende viden og potentialer. De har således udarbejdet et vidtgående beslutningsgrundlag, som sekretariatet har skrevet sammen til en samlet rapport. Det taler for en klar målopfyldelse. Modsat forholder det sig mere problematisk i forhold til arbejdsgruppernes evne til at samle op på den brede proces og indarbejde de lokale forslag. Der hersker tilsyneladende en vis tvivl i sekretariatet omkring, hvorvidt Nyord- og Ulvshale-gruppen har status af arbejdsgrupper, idet disse grupper bl.a. har afleveret en rapport og har fået sekretærbistand eller om de er en del af værkstedsforløbet. Dermed bliver det også vanskeligt at vurdere, hvilke elementer fra værkstederne arbejdsgrupperne burde have medtaget i deres arbejde, idet denne sammenhæng ligeledes vurderes at være tvivlsom for dem. Tovholderne har imidlertid deltaget i værkstedsforløbet og har dermed haft mulighed for at videreføre nogle af ideerne herfra i arbejdsgrupperne.

Målsætningen for 'Ud i naturen' arrangementerne kan dels vurderes ud fra, hvorvidt pilotprojektet blev inddraget i diskussionerne på turen og antallet af mennesker, som har deltaget og som potentielt har haft mulighed for at give sine meninger tilkende. Der er fra projektets side udarbejdet et spørgeskema, som deltagerne er blevet bedt om at udfylde. Der er imidlertid ikke indkommet ret mange besvarelser taget antallet af ture i betragtning, men ud af de 14 indkomne skemaer fremgår det, at pilotprojektet blev diskuteret på turene, dog ikke alle turene. Målopfyldelsen fordrer desuden, at borgernes input på turene er blevet formidlet videre til arbejdsgrupperne enten via overlap mellem deltagere på turene og i arbejdsgrupperne eller via en organisering, hvor turlede-

¹² 'Nyord som del af en nationalpark –er det nu en god idé?

¹³ 'Ny landsby i unik natur'

ren samler op formidler deltagernes input videre til grupperne. Opfølgning er i praksis sket via turlederen. Turlederne har desuden haft en pulje af styregruppemedlemmer at trække på som deltagere på turene, hvorved projektet er blevet knyttet tættere til arrangementerne.

4.3. Vurdering af det administrative set-up

I det følgende vurderes, hvorvidt organiseringen af hele pilotprojektet har fremmet borgerinddragelsen. Vurderingen foretages ud fra de punkter, som er nævnt i boks 2.

Boks 2: Evalueringstemaer vedr. det administrative set-up

1. Hvorledes har den valgte **organisationsform** fungeret? Herunder hvordan samarbejde har fungeret på **tværs** af de forskellige niveauer? (sekretariat, styregruppe, arbejdsgrupper).
2. Hvordan har **samarbejdet** fungeret på det enkelt niveau? (sekretariat, styregruppe og arbejdsgruppe).
3. Hvorledes har **sekretariatsbistanden og projektledelsen** fungeret?
4. Hvorledes har **samarbejdet** med konsulenter vedr. borgerinddragelse fungeret?
5. Hvorledes indgår **eksperter** i projektet
6. Vurdering af **hjemmeside og øvrige medier**.

4.3.1. Hvorledes har den valgte organisationsform fungeret?

De adspurgte styregruppemedlemmer og arbejdsgruppeformænd mener ikke, at man umiddelbart kunne have organiseret arbejdet anderledes, flertallet påpeger desuden, at skal man kritisere, så skal man også kunne komme med en alternativ løsning og den har de svært ved at få øje på. Organiseringen har betydet, at der fra starten var en klar kompetencefordeling mellem styregruppe, sekretariat og de fire arbejdsgrupper. Kompetencefordelingen i forhold til værkstederne blev først fastlagt senere, idet værkstedsmodellen ikke indgik i den igangsættende projektbeskrivelse.

Der har fra start til slut været stor fokus på borgerinddragelsen i projektet og der har både været overskud og mod i hhv. sekretariatet og styregruppen til at revurdere de iværksatte initiativer og sætte nye initiativer i gang eller udvide de allerede planlagte. Sekretariatet vurderede således ret tidligt i forløbet (oktober 2003), at arbejdsgruppemodellen metodemæssigt ikke var udtryk for den nytænkning vedrørende udvikling af nye borgerinddragelsesmetoder, som projektbeskrivelsen lagde op til. Derudover var de også usikre på, i hvor høj de afholdte fremtidsværksteder havde skabt lokalt engagement. Man var også bekymret for, at den nuværende borgerinddragelse set udefra kunne virke for bureaukratisk, hvorved projektet mistede troværdighed overfor offentligheden.

Borgerinddragelsesstrategien blev efterfølgende revideret i januar 2004. Formålet var at give mulighed for, at borgere uden større faglig baggrund kunne tilkendegive, hvilke ønsker de havde til en nationalpark, derudover var der også et ønske om, at processen skulle bevæge sig fra borger-

inddragelse til borgerdeltagelse. Planen var at skabe muligheder for et samarbejde mellem arbejdsgrupperne og værkstederne, således at arbejdsgrupperne bistod værkstederne med faglig viden, særligt tovholderne, til at hjælpe med at udvikle og konkretisere borgernes ideer og projekter. Værkstederne kunne modsat bidrage med ideer og forslag til arbejdsgrupperne. Denne revision af forløbet betød en omdefinering af arbejdsgruppernes arbejde og ansvarsområde, således at de ikke længere var forpligtet til at bære borgerinddragelsen, der var nu primært organiseret omkring værkstedsmodellen. Arbejdsgrupperne skulle i stedet fokusere på de undersøgelsesopgaver, de var stillet og skrivningen af gruppens rapport og indstilling til den afsluttende rapport.

Sekretariatet har været en central brik i koordineringen af projektet, idet det har fungeret som bindeled mellem arbejdsgrupperne og mellem styregruppen og arbejdsgrupperne. Det vurderes, at sekretariatet qua sin tætte kontakt til arbejdsgrupperne via de koordinerende møder med tovholderne har haft en god fornemmelse for, hvorledes borgerinddragelsen udviklede sig og har kunnet iværksætte initiativer hvor nødvendigt.

Der har desuden været et stort personoverlap mellem styregruppen, sekretariatet og arbejdsgrupperne, hvor tovholderne bl.a. har siddet med i styregruppen og en sekretariats/tovholdergruppen. De har dermed fungeret som bindeledet mellem arbejdsgrupperne og den øvrige organisation og varetaget formidlingen af information mellem styregruppen og arbejdsgrupperne. Adspurgte om deltagerne er tilfredse, med tovholderens formidling af oplysninger vedrørende projektet svarer 19 personer positivt, mens 5 en mindre tilfredse og kun 2 ikke tilfredse.

4.3.2. Hvordan har samarbejdet fungeret på det enkelte niveau?

Styregruppen har i udgangspunktet skullet koncentrere sig om den overordnede planlægning og sikring af finansiering til de foreslåede undersøgelser og aktiviteter.

Styregruppen er forholdsvis stor og meget divers med repræsentanter fra et bredt felt af myndigheder og interessegrupper. Samarbejdet i gruppen har i høj grad været præget af diskussionen om landbrugets erhvervsudøvelse i en nationalpark, hvilken har trukket på mange ressourcer både hos styregruppemedlemmerne og sekretariatet. Denne diskussion har betydet, at gruppens arbejde i perioder har været præget af konflikt og at stemningen ved nogle møder har været meget ophidset og ikke særlig venlig, hvilket ikke har været fordrende for samarbejdet i gruppen. Problemet skyldes, ifølge nogle af de interviewede styregruppemedlemmer, dels at nogle interesserepræsentanter har haft behov for at klare nogle beslutninger af med deres bagland, hvilket har affødt, at diskussioner fra forrige eller tidligere møder tages op igen og igen med det resultat til følge, at fremdriften på møderne af flere beteges som 'ét skridt frem og to tilbage'. Der har dels, blandt landbrugets repræsentanter, hersket en stor mistillid til, hvorledes styregruppens anbefalinger behandles i den nationale beslutningsproces og dermed hvilke reelle konsekvenser en nationalpark får for landbruget. Modsat bemærker en af de interviewede, at der i styregruppen ikke har været vilje til at tage de reelle konfliktpunkter op til diskussion, således at vedkommende har følt sig nødsaget til igen og igen at tage enkelte punkter op på møderne for at få klarhed omkring emnet.

Det skal dog indskydes, at der også har været gode og positive styregruppemøder. Der har ifølge en af de interviewede været lige dele positive og negative møder. Flertallet af de interviewede styregruppemedlemmer og tovholderne vurderer også, at der trods alt er opstået en bedre forståelse de enkelte interesser imellem igennem forløbet og alene det, at man i denne proces har været

så mange forskellige interesser samlet om et bord, vurderes som værende værdifuldt i det fremadrettede perspektiv.

Projektledelsen har ligeledes arbejdet ihærdigt på at holde sammen på styregruppen bl.a. ved at arrangere flere sociale sammenkomster, hvilket har været med til at fremme de uformelle diskussioner. Styregruppeformanden har desuden holdt separate møder med landbrugets repræsentanter.

Det fremgår af referaterne fra styregruppemøderne, at sammensætningen af styregruppen løbende er blevet diskuteret i forbindelse med forskellige interessegruppers ønske om at få en plads i styregruppen. Det er således ikke alle henvendelser, som er blevet imødekommet, de som har fået afslag er i stedet blevet opfordret til at deltage i en arbejdsgruppe. Af interviewene fremgår det desuden, at lodsejerne har været utilfreds med det antal pladser, som de har, da de mener, at det er dem, 'som skal afgive noget' og derfor bør deres repræsentation modsvare repræsentationen af dem, som 'får noget uden at afgive' ved projektets gennemførelse.

I forbindelse med slutfasen er der blevet udarbejdet et dokument vedrørende beslutningsprocedurer for styregruppens rapport. Dette notat indeholder bl.a. retningslinier for beslutningsproceduren, hvis der er nogle punkter, som styregruppe ikke kan blive enige om. Dette dokument blev forud for processen diskuteret og tilrettet. Af notatet fremgår det, at styregruppen ikke er et organ, som demokratisk repræsenterer Møns befolkning, hvorfor beslutninger ikke kan træffes ved afstemning. Der er i stedet mulighed for, at de som er uenige i et punkt kan komme med en meningstilkendegivelse. Det fremgår ligeledes, at det kun er styregruppemedlemmer, som har denne mulighed. Slutfasen er afviklet på samme måde som den øvrige proces, hvor styregruppen gennem nogle til tider meget lange diskussioner har forsøgt at opnå enighed.

Arbejdsgruppemedlemmernes vurdering af styregruppen

Af anden spørgeskemaruunde fremstår der nogle indikationer af, hvorledes arbejdsgruppen vurderer styregruppen, da svarprocenten for undersøgelsen er forholdsvis lav understreges det, at der kun er tale om nogle indikationer.

Tabel 14: Hvordan vurderer du styregruppen, når det gælder følgende?

	Meget Tilfredsstillende	Tilfredsstillende	Hverken tilfreds eller utilfreds	Utilfredsstillende	Meget utilfredsstillende	Ikke besvaret	Total
Sammensætningen af styregruppen	2	7	8	6	9	1	33
Styregruppens synlighed	2	8	12	6	4	1	33
Styregruppens evne til at formidle relevant information	2	8	15	4	3	1	33
Styregruppens åbenhed overfor projekt ansøgninger fra min arbejdsgruppe	3	7	4	2	16	1	33
Styregruppens tilrettelæggelse af hele pilotprojektet	2	13	6	5	6	1	33

Som det fremgår af tabel 14, scorer styregruppen ikke umiddelbart topkarakterer i forhold til de givne områder, som arbejdsgruppemedlemmerne er blevet bedt om at bedømme. Det der umiddelbart falder én i øjnene, er den tilsyneladende utilfredshed, der er mht. styregruppens åbenhed overfor projektansøgninger fra arbejdsgrupperne. Det kunne tyde på, at arbejdsgrupperne ikke

har haft mulighed for at få alle deres forslag igennem, grundene hertil er imidlertid ikke afdækket. En af tovholderne påpeger dog, at det ind imellem har føltes, som om det var Natur og geologi gruppens arbejde, der var det centrale, hvilket gav en fornemmelse af, at de øvrige grupper bare var med 'som det tynde øl'. Nogle arbejdsgrupper opfattede først ret sent i processen, at de havde mulighed for at indstille implementeringsprojekter til styregruppen, hvorfor denne information ikke synes at have været kommunikeret tilstrækkeligt ud.

I forhold til styregruppens synlighed og evne til at formidle information ligger den generelle holdning omkring midten, altså hverken negativ eller positiv. Mht. sammensætningen af styregruppen er der en tendens til, at holdningen er mere negativ, men på grund af spørgsmålets karakter kan vi faktisk ikke bruge svaret til noget, for det siger ikke noget om, i hvilken retning der skulle være en enden sammensætning, dog ved vi, at lodsejerne mener de skulle være flere, så det er måske deres holdning, som skinner igennem her.

Evaluering af arbejdsgrupperne

Arbejdsgrupperne har modsat styregruppen kunnet koncentrere sig om at organisere og indkredse gruppernes arbejdsfelt, som i udgangspunktet virkede noget uoverskueligt grundet ministerens 'tomme' bord. Det tog, ifølge tovholderne, et par møder før deltagerne kunne se, hvilke muligheder dette uafgrænsede spillerum gav grupperne og før at de troede på, at det forholdt sig sådan. Men derefter har der ingen tøven været. Organisationsformen har fremmet selvorganiseringen og de fleste af grupperne har med stor ihærdighed og seriøsitet udnyttet det frie arbejdsrum til udarbejde en rapport, som de kan kalde helt deres egen og som der fornemmes en vis stolthed omkring.

Den relativt fagligt betonede opgave, som arbejdsgrupperne blev stillet, har imidlertid også betydet, at arbejdsgrupperne ikke har appelleret til en bred kreds af borgere. Det viste sig hurtigt ved, at deltagelsen i grupperne i begyndelsen faldt kraftigt og sammensætningen af grupperne efterhånden blev snævret ind til primært at være det, som sekretariatet vurderer som 'ældre med en særlig interesse og/ eller uddannelsesmæssig baggrund'¹⁴. De respondenter, som anførte i spørgeskemaet, at de havde deltaget i under halvdelen af arbejdsgruppemøderne, blev bedt om at anføre, hvorvidt forskellige faktorer havde betydning for, at de ikke havde deltaget i flere møder. Svarene fremgår af tabel 15 nedenfor. Der er tilsyneladende to faktorer, som umiddelbart har størst betydning for den lave deltagelse - det er tid og muligheden for at få indflydelse på møderne. Men disse resultater skal nok vurderes med en vis forsigtighed grundet den lave svarprocent, hvor de, som ikke har deltaget ret meget i arbejdet, eller har valgt at trække sig grundet en af nedenstående faktorer, måske heller ikke har været motiveret for at udfylde skemaet.

¹⁴ Referat af møde i sekretariatet for styregruppen den 28. oktober 2003

Tabel 15: Man kan have mange grunde til ikke at komme til møder. Hvilken betydning har følgende haft for, hvorfor du ikke har været til flere møder?

	Meget stor betydning	Nogen betydning	Ikke særlig stor betydning	Slet ingen betydning	Ved ikke	Ikke besvaret	Total
Manglende tid	7	2	2	-	-	22	33
Arbejdet var ikke så interessant som jeg havde ventet	1	4	1	5	-	22	33
Jeg følte ikke, at jeg var fagligt godt nok rustet	1	1	1	7	-	22	33
Jeg så, at der var mulighed for at deltage i en lokal værkstedsgruppe, hvor arbejdsformen bedre passede mig.	1	2	-	6	3	22	33
Jeg følte, at jeg blev presset til at påtage mig nogle opgaver	1	1	2	7	-	22	33
Jeg ønskede ikke at stille min faglige ekspertise til rådighed gratis	1	2	1	6	-	22	33
Det var vanskeligt at få indflydelse på møderne	5	-	3	3	-	22	33
Møderne har ikke fungeret særligt godt	1	3	1	5	1	22	33

Kilde : 2. runde spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgrupperne

Der har ifølge sekretariatet ligeledes været nogle kritiske røster fremme gående på, at det var tilflyttere og sommerhusejere som sad på arbejdsgrupperne og at Mønboerne var underrepræsenteret. Resultaterne fra spørgeskemaet til arbejdsgrupperne indikerer imidlertid noget andet. I tabel 16 er deltagerens tilknytning til Møn anført. Tabellen indikerer, at Mønboerne udgør størstedelen af deltagerne, men at tilflyttere også har taget aktiv del i processen. Derudover er der tilsyneladende og så nogle sommerhusejere, som har været med, men de har ikke umiddelbart præget deltagelsen.

Tabel 16: Hvad er din tilknytning til Møn?

Fastboende	Tilflytter	Sommerhusejere	Andet	Total
19	8	3	3	33

Kilde : 2. runde spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgrupperne

Hvor styregruppen i særlig grad har hængt fast i landbrugsproblematikken, har arbejdsgrupperne til gengæld i relativt ro og mag kunnet koncentrere sig om at løse den opgave, de stod overfor. Samarbejdet i arbejdsgrupperne har slet ikke været så konfliktfyldt som styregruppens og uoverensstemmelser er ifølge styregruppeformændene generelt forsøgt løst gennem dialog og ved, at folk har fået mulighed for at tale deres sag. Denne strategi afspejles meget godt i respondenternes svar på, hvorvidt det har været muligt at give sin mening til kende, og om der har været nogle medlemmer, som har været for styrende.

Det fremgår af tabel 17, at hovedparten af de 32, som har besvaret første spørgeskemarunde, adspurgte om *det har været muligt for alle at give deres mening til kende*, udtrykker tilfredshed hermed. Til spørgsmålet *om der er medlemmer, som har været for styrende*, viser tabel 17, at svarene fordeler sig jævnt indenfor de fire svarmuligheder, hvilket antyder, at der er en noget blandet opfattelse på dette område. Svarfordeling for de to spørgsmål er også i overensstemmelse med tovholdernes opfattelse af mødeafviklingen, idet de anfører, at der har været visse dominerende medlemmer, men modsat har det ikke betydet, at alle ikke har kunnet give deres mening til kende.

Tabel 17: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn?

	Helt enig	Delvis enig	Delvis uenig	Helt uenig	Ved ikke	Total
Det har været muligt for alle at give deres mening til kende	22	7	2	1	-	32
Nogle medlemmer af arbejdsgruppen har været for styrende	8	7	6	8	3	32

Kilde : 1. runde spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgrupperne

Diskussionerne i grupperne har medlemmerne været glade for og der er en indikation af, at arbejdet har medført, at de selv har fået en bedre viden om det pågældende emne (ikke i tabel).

Adspurgte om udbyttet af arbejdsgruppemøderne er deltageres vurderinger primært positive, men, som det fremgår af tabel 18, er der også en forholdsvis stor gruppe, som er mindre tilfredse.

Tabel 18: Udbytte af arbejdsgruppemøderne

	Helt enig	Delvis enig	Delvis uenig	Helt uenig	Ved ikke	Total
Udbyttet af de arbejdsgruppemøder som jeg har deltaget i, har været højt	5	15	8	3	2	33

Kilde : 1. runde spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgrupperne

Konfliktniveauet har været varierende grupperne imellem, men det har ikke umiddelbart nogen relation til gruppernes genstandsfelter, det har bl.a. sit ophav i sent ankomne medlemmers manglende accept af, at allerede færdigdebatterede emner ikke tages op til yderligere diskussion. Der er også opstået problemer omkring emner, hvor nogle deltagere tilsyneladende ikke har haft ejerskab eller været enige i en beslutning, som er ført til referat, hvilket er mundet ud i en enkelt mindretalsudtalelse fra en gruppe vedrørende jagt.

Flere af grupperne har nedsat mindre temagrupper, som bl.a. har arbejdet selvstændigt mellem arbejdsgruppemøderne og delvist til arbejdsgruppemøderne. Koordineringen af de mindre gruppers arbejde er sket på fællessektioner på arbejdsgruppemøderne. Grupperne har primært kommunikeret over e-mail, hvor referater og materiale er blevet sendt rundt. De, som ikke har e-mail, har modtaget materialet med post. Ifølge tovholderne har det fungeret fint på denne måde, men en af tovholderne påpeger, at det har været en hindring i nogle enkelte tilfælde, f.eks. hvis der har været noget materiale, som medlemmerne har skullet forholde sig til mellem møderne og som krævede hurtig afklaring. I de tilfælde har medlemmer uden e-mail været afskåret fra at deltage i diskussionen. Men det understreges, at dette kun er sket i specielle tilfælde og er et udtryk for en undtagelse fra normen. Den valgte arbejdsform, hvor arbejdsgruppemøderne i starten indeholdt et fast afsluttende punkt, hvor grupperne cirkulerede mellem hinanden har, sammen med afviklingen af et par fællesarrangementer for et par af grupperne, virket til at holde fokus på helheden i projektet, og bevirket en bedre behandling af tværgående aktiviteter/problemstillinger.

Tovholderne udtrykker stor tilfredshed med, at de har haft frie hænder til at arbejde og organisere sig. Det opfattes desuden positivt, at i de tilfælde, hvor sekretariatet har udarbejdet nogle retningslinier til arbejdsgrupperne, har disse kun været vejledende og har ikke bundet arbejdet i grupperne, hvilket opfattes som tillids skabende. Modsat har tovholderne også været glade for vejledningerne, da det har været en hjælp bl.a. omkring struktureringen af rapporterne. En af styregruppemedlemmerne mener dog, at man burde have udarbejdet nogle spilleregler til arbejdsgrupperne, vedrørende beslutningstagning, således at der ikke ville herske tvivl om, at når et

punkt var diskuteret og ført til referat så skulle denne beslutning respekteres, som i enhver anden organisationsammenhæng. Dermed formodes, at de problemer, som natur og geologi gruppen oplevede omkring jagtspørgsmålet, kunne være undgået.

Alle grupperne har benyttet sig af at få fagfolk ud til at komme med oplæg om specifikke emner og virke som inspiratorer til gruppens fortsatte arbejde.

Det er primært tovholderen og sekretæren for de enkelte grupper som har båret arbejdet med formuleringen af arbejdsgruppernes rapport. Hertil har de øvrige medlemmer leveret input og kommenteret på udkast til rapporten. Adspurgt om hvad deltagerne arbejde har bestået i indikerer svarene, at de fleste har deltaget i diskussionerne, derudover lader det også til at deltagerne har bidraget med faglig og lokal viden.

Tabel 19: Hvori har dit arbejde i arbejdsgruppen bestået?

	Antal besvarelser
Faglig viden	17
Lokalt kendskab	22
Lyttet til diskussionerne	17
Deltaget i diskussionerne	29
Skrevet input til arbejdsgruppens afrapportering til styregruppen	14
Ledet møder	4
Andet	2
Total	33

Kilde : 2. runde spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgrupperne

Vedrørende den udarbejdede rapport indikerer svarene, at der tilsyneladende er en vis utilfredshed at spore med hensyn til, hvorvidt arbejdet står mål med de resultater, der er opnået. Kommentarerne til dette spørgsmål går i mange retninger, fra at man er stolt over arbejdet, til at rapporten er præget for meget af embedsmænd. Der er også flere som anfører, at det er problematisk, at deltagelsen i grupperne ikke er repræsentativ for Møns befolkning. Det anføres også, at der har været alt for mange særinteresser at tage hensyn til. Svarene til spørgsmålet om, hvorvidt rapporten er visionær nok, kunne dog godt indeholde en del af forklaringen. Meningerne herom er tilsyneladende noget delte, spændende fra dem som er helt enig i, at rapporten ikke er visionær nok, til en tilsyneladende større gruppe, som er helt uenige heri. Jf. tabel 20.

Tabel 20: Hvad synes du om følgende vedrørende den udarbejdede rapport?

	Helt enig	Delvis enig	Delvis uenig	Helt uenig	Ved ikke	Total
Arbejdet står ikke mål med de resultater, der er opnået	14	14	3	-	2	33
Rapporten afspejler diskussionerne i gruppen	14	14	3	-	2	33
Rapporten er ikke visionær nok	6	7	5	13	2	33

Kilde : 2. runde spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgrupperne

Adspurgt om, hvor tilfreds deltagerne alt i alt er med arbejdsgruppens endelige rapport, indikerer svarene en rimelig tilfredshed. (ikke i tabel).

Fremdriften i arbejdsgrupperne vurderes at være noget forskellig fra gruppe til gruppe. Arbejdsgruppen for land- og skovbrug opløste sig således i en periode i mellemfasen, da de mente, at de ikke kunne foretage sig mere før resultaterne forelå fra de tekniske analyser. Denne holdning er af nogle af de interviewede imidlertid opfattet som manglende kreativitet fra gruppens side og manglende vilje til selv at skabe nye ideer. Man ville i stedet bare vente på at de øvrige grupper

skulle udarbejde noget, som man kunne forholde sig til. Enkelte medlemmer valgte dog at træde ind i nogle af de øvrige grupper for at følge og bidrage til arbejdet her.

Samlet set er der stor tilfredshed blandt deltagerne med det arbejde, som grupperne har lavet og styregruppen har ligeledes forholdt sig tro mod gruppernes arbejde, men det har ikke været en let opgave for arbejdsgrupperne at løse. På et tidspunkt inde i processen melder tovholderne ud, at grupperne har svært ved at løfte opgaven da de er i tvivl om, hvor meget af det faglige arbejde der forventes at de skal udføre, og det virker som om, opgaven på det tidspunkt er blevet lidt uoverskuelig for dem. Flere af de interviewede nævner, at det havde været ideelt, hvis man på forhånd havde udarbejdet de faglige udredninger, således at man ikke behøvede dels at vente på, at resultaterne skulle blive færdige, dels havde det måske frigjort nogle ressourcer til gruppernes kreative proces. Men det vurderes at ville stride mod principperne bag borgerinddragelsen.

Vurdering af værkstederne

Værkstedsforløbet har primært været bygget op omkring en række værkstedsmøder, som har virket som afsæt for igangsættelsen af mindre projektgrupper og to større lokale grupper, som har arbejdet mere eller mindre selvstændigt og som har bidraget til projektgrundlaget med rapporter. Nyord-gruppen har desuden iværksat forskellige tekniske analyser til at styrke rapportgrundlaget. Værkstedsforløbet har virket som ryggraden i projektudviklingen, hvor ideerne efterhånden er blevet videreudviklet og kvalificeret bl.a. ved inddragelse af eksperter, således at der i sidste ende er udarbejdet egentlige implementeringsforslag, som er fremsendt til styregruppen. Via værkstedsforløbet er de lokale initiativer ligeledes blevet koordineret både med henblik på at skabe sammenhæng mellem områderne, hvis projekterne talte herfor, men også med henblik på at koordinere projekterne med de projekttiltag, som der arbejdes med i regi af offentlige myndigheder f.eks. kommunens sti-gruppe.

Der står i referatet fra styregruppemødet den 14. juni 2004, at der var enighed om (at man nu sigtede efter), at processen skulle bevæge sig fra borgerinddragelse til borgerdeltagelse, hvilket værkstederne skulle være generator for. På trods af, at det er en beslutning, som styregruppen har været fuldt inddraget i, peger nogle af tilkendegivelserne fra de interviewede styregruppemedlemmer på, at der ikke er udpræget ejerskab og måske heller ikke forståelse for intentionerne bag værkstedsmodellen blandt styregruppemedlemmerne. Flere af dem ved ikke rigtigt, hvad de skal mene om værkstedsforløbet. Styregruppemedlemmernes mening og holdning til relevansen af værkstedsmodellen er således delte og mangespektrede. Der er dog en udpræget opfattelse af, at det er noget 'lidt langhåret noget'. En af argumenterne mod værkstedsmodellen er, at værkstederne er uegnede i en proces som denne, hvor der er et krav om at komme frem til et resultat. Dertil vurderer vedkommende, at de ideer, som udspringer af værkstederne, peger i alt for mange retninger.

Én påpeger, at han ser det som et problem, at værkstederne afholdes som heldagsarrangementer og derfor altid foregår i weekenden, hvor man jo også skal finde tid til at være sammen med familien. Det fremgår også af referaterne, at man finder tilslutningen til værkstederne mangelfuld. Et andet styregruppemedlem synes, at det første fremtidsværksted, det for kun arbejdsgruppemedlemmer og styregruppen var meget frugtbar, men de øvrige mener vedkommende ikke, at der var nogen pointe i at gennemføre. Et af styregruppemedlemmerne påpeger dog, at det virker som om, at de bare er blevet gennemført, fordi der forelå en aftale herom. Modsat fremhæves det, at der er nogle, for hvem værkstedsmodellen har varetaget deres interesser i en grad, som arbejdsgrupperne ikke ville kunne, og i den henseende har værkstedsmodellen en berettigelse.

Et af styregruppemedlemmer anfører, at det har været et reelt skisma at styregruppen ønskede borgerinddragelse for at få ejerskab, mens man fra RUC havde et ønske om at få en ny alternativ naturforvaltning, hvor der arbejdes mod, at borgergrupper tager større selvansvar.

De interviewede deltagerne fra værkstedsforløbet udtrykker tilfredshed med forløbet. Ser man på begrundelserne for at deltage i et værksted, jf. tabel 21, indikerer de, at ideen om at inddrage borgere lokalt har fænget interesse. Her ses det, at nogle af de primære grunde for at deltage tilsyneladende er, at det vedrører udviklingen i det specifikke lokal område, hvor folk bor. Svarene peger også på, at det har betydning for deltagelsen, at man derved kan være med til at sikre lokalforankring og vise, at man støtter op om projektet. Det har tilsyneladende også betydning, at man som privatperson får mulighed for at arbejde på at realisere nogle specifikke projekter. Tabel 21 indikerer også, at der er nogle modstandere af projektet, som har valgt at deltage i værkstedsforløbet.

Tabel 21: Hvor stor betydning har de følgende ting for, hvorfor du har involveret dig i et værkstedsforløb?

	Meget stor betydning	Nogen betydning	Ikke særlig stor betydning	Slet ingen betydning	Ved ikke	Ikke besvaret	Total
Det vedrører udviklingen i det specifikke lokalområde, hvor jeg bor	20	3	-	1	-	-	24
Deltagelse i værkstederne er et godt alternativ til de mere fagligt betonedede arbejdsgrupper	8	8	6	-	1	2	24
Her kunne man som privat person arbejde på at realisere nogle specifikke projekter	12	5	4	1	1	1	24
Jeg synes, pilotprojektet er en god ide og vil gerne støtte op om det	14	4	4	-	1	1	24
For at sikre, at pilotprojektet har forankring i lokalbefolkningen	18	4	-	1	1	-	24
Som borger har man en pligt til at involvere sig i den slags	8	7	4	-	2	-	24
Fordi jeg er interesseret i at modarbejde en evt. nationalpark på Møn	4	-	3	11	3	3	24

Kilde: Spørgeskema til værkstederne

Svarene fra spørgeskemaet til værkstederne indikerer, at deltagerne finder alle elementerne af værkstedsforløbet relevant, det være sig både fremtidsværkstederne, de opsamlende møder uddybningsværkstederne, (ikke i tabel). Der er desuden en indikation af, at udbyttet ved møderne har været højt.

Det anføres overfor deltagerne, at man ikke kan garantere, at de ting, som kommer frem på borgermøderne og det som mindre grupper vælger at arbejde videre med, får indflydelse på den indstilling, som styregruppen udarbejder¹⁵. I tabel 22 er svarene til spørgsmålet *'i hvilken grad synes du, at det arbejde, som er fremkommet via værkstederne, indgår i styregruppens nuværende udkast til rapport?'* anført. Svarene indikerer, at der er elementer fra værkstedsforløbet, som er blevet medtaget i styregruppens rapport, men der er stor spredning blandt deltagerens mening på dette punkt.

¹⁵ Referat af borgermøde på Hjertebjerg Skole den 20. marts 2004

Tabel 22: I hvilken grad synes du, at det arbejde, som er fremkommet via værkstederne, indgår i styregruppens nuværende udkast til rapport?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Ikke besvaret	Total
I hvilken grad synes du, at det arbejde, som er fremkommet via værkstederne, indgår i styregruppens nuværende udkast til rapport?	6	5	5	2	4	2	24

Der er umiddelbart forskellige meninger om og dels divergerende opfattelser af relevansen af og udbyttet af værkstedsforløbet mellem styregruppen og deltagerne på værkstederne. Men på trods af styregruppens umiddelbare resignation overfor metoden, er input fra værkstederne og de lokale grupper indarbejdet i styregruppens rapport.

4.3.3. Hvorledes har samarbejdet med konsulenter vedr. borgerinddragelse fungeret?

Samarbejdet med RUC omkring gennemførelsen af borgerinddragelsen har primært foregået mellem sekretariatet og RUC. Styregruppen har ikke været involveret i selve tilrettelæggelsen af borgerinddragelsesforløbet, men er blevet præsenteret for et oplæg ved et styregruppemøde, som efterfølgende er blevet vedtaget. Ifølge de adspurgte styregruppemedlemmer var der lidt diskussion og spørgsmål til oplægget, men uden at det medførte ændringer i det fremlagte oplæg. Samarbejdet med RUC har været todelt og foretaget af forskellige parter fra RUC. RUC blev først på rådgivningsbasis engageret i projektet efter afholdelsen af de tre indledende borgermøder, her blev de bedt om at komme med deres vurdering af den daværende situation og forslag til hvorledes borgerinddragelsen kunne justeres og forbedres. Derefter tog selve rådgivningen omkring borgerinddragelsen sit udgangspunkt.

RUC har dels rådgivet omkring processen dels planlægning og praktisk af gennemførelse af værkstedsforløbet. Rådgivningen omkring borgerinddragelsesprocessen har været en løbende proces, hvor sekretariatet har søgt vejledning og sparring omkring borgerinddragelsesprocessen.

Samarbejdet mellem sekretariatet og RUC vurderes at være godt fra begge parter side. Det vurderes, at rådgivningen har virket til at opbygge lokale kompetencer med henblik på gennemførelsen af fremtidige borgerinddragelsesprocesser og ikke mindst videreførelsen af borgerinddragelsesaspektet i nationalpark arbejdet.

4.3.4. Hvorledes har sekretariatsbistanden og projektledelsen fungeret?

Den bistand, som det praktiske sekretariat har ydet, er der meget stor tilfredshed med både blandt arbejdsgruppedeltagerne, se tabel 23, og adspurgte arbejdsgruppeformænd. Holdningen blandt de interviewede er, at sekretariatet loyalt og med meget stort engagement har gjort, hvad der var muligt for at støtte grupperne. Dette har været en stor hjælp, ikke alene for formændene, men også borgerne. Sekretariatet har ligeledes vist sig omstillingsbevidst og lærevillig undervejs, hvilket ifølge arbejdsgruppeformændene, har styrket deres indsats for arbejdsgrupperne.

De vejledninger, som sekretariatet har udarbejdet bl.a. omkring udarbejdelsen af visioner, vurderer deltagerne som værende overvejende tilfredsstillende, se tabel 23. Tovholderne mener, at de

har udgjort et fint oplæg, men var også tilfredse med, at der var tale om et vejledende forslag. Det vurderes desuden at sekretærene for arbejdsgrupperne har understøttet grupperne på positiv vis.

Table 23: Evaluation of the secretariat's support to the groups

	Secretary assistance (pct.)	Guidance (pct.)
Very satisfactory	44	19
Satisfactory	47	44
Less satisfactory	3	25
Not satisfactory	6	3
Do not know	-	6
Not answered	-	3
Total	100	100

Source: 1. survey of working groups

The secretaries have, in addition to the support, been of great help in the writing process, which for the majority of the groups is going on as a close cooperation between the support and the secretary, where the group members have supplemented and commented on the draft reports. There are, however, some group members who believe that the constellation has given the secretary and the support too much power over the content of the report.

The secretariat is considered to be functioning well, with a broad cooperation across the municipality, the county and the statistical district. There has been a clear distribution of tasks between the different authorities and all parties have participated constructively and positively in the planning and the implementation of many citizen participation activities during the project period.

4.3.5. Information strategy

The development of the information strategy is evaluated from the implementation and the effect of the actions defined in the strategy. See box 3. The evaluation is that the information strategy is developed with a focus on making people aware of the project's existence and the possibilities for participation and thus a means to achieve ownership.

Box 3: Actions under the information strategy

<p>Actions:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A common time plan for all information- and meeting activities in an activity calendar • Choice of method in relation to the concrete information and communication <ul style="list-style-type: none"> ▪ Identification of target groups ▪ Direction and prioritization of communication ▪ Coordinate information activities so that there is no 'overload' or vacuum periods • Choice of media in relation to the concrete information and communication <ul style="list-style-type: none"> ▪ Examples: exhibitions, folders, Ugeavis, newspapers, radio, TV, film, Internet, citizen meetings ▪ A regular (every second week) announcement in Ugeavisen with information about arrangements and news • Business trips for 'who does what when' • Development of a film that informs and supports the pilot project • Development of an exhibition that informs and supports the pilot project • Seminars, conferences etc. that disseminate knowledge and experience
--

Sammenholdes punkterne i boks 3 med den lange liste af borgerinddragelsesaktiviteter og spektret af anvendte medier som projektet har igangsat jf. hhv. afsnit i hhv. 3.2 og 3.3 og de retningslinier, som er opstillet for intern kommunikation jf. afsnit 3.3.2. er der tale om så godt som 100 pct. målopfyldelse, idet alle handlinger, på nær udarbejdelsen af en film om pilotprojektet, er blevet implementeret. Potentielt har man haft muligheden for at nå en bred målgruppe både i forhold til de forskellige mediers opland og i forhold til variationen i de anvendte mediers målgrupper. I forhold til sekretariatets egen vurdering, har de gennemførte handlinger ikke haft den forventede effekt, med hensyn til at skabe involvering og inddragelse af forskellige borgergrupper. Der er ikke lavet en analyse af befolkningens kendskab til projektet, vurderingen baseres i stedet på sekretariatets egne effektvurderinger af informationsarbejdet samt tilslutningen til de enkelte arrangementer og spektret af tiltag.

På baggrund af deltagertallene ved de forskellige arrangementer vurderes det, at den løbende annoncering i ugebladet har haft skiftende effekt, når det handler om at få borgerne til at møde op. De arrangementer, som har tiltrukket flest deltagere, var det indledende borgermøde i 2003 og offentlighedsarrangementet i april 2005. (Til dette arrangement var der også husstandsomdelt en informationsfolder). Derudover har det været begrænset, hvor stor rekruttering af nye deltagere, der har været til de øvrige arrangementer. Der har ligeledes været en begrænset rekruttering til værkstedsforløbet undervejs og enkelte værksteder måtte helt aflyses grundet for få tilmeldte. Men i relation til værkstedsforløbet anføres det, at flere af deltagerne på de sidste værksteder repræsenterede et større antal deltagere fra de tidligere værksteder, hvorfor frafaldet i deltagelse er helt naturligt. Rådgiverne omkring værkstedsforløbet anfører, at det kan have betydning for fremmødet til sådanne arrangementer, at det er lokale initiativtagere, som står bag og dels fungerer som medværter. Dette vidner den høje deltagelse ved fremtidsværkstedet på Nyord bl.a. om. De arrangementer vedrørende branding og bosætning, som blev afholdt af Antropos i april og maj 2005, vurderes imidlertid at have trukket en del nye til.

Sekretariatet vurderer i november 2004, at der stadig er stor uvidenhed i befolkningen omkring, hvad projektet står for, og hvad hensigten er, på trods af, at der er udarbejdet udstilling, foldere og avisannoncer.¹⁶ Den nyligt udarbejdede værdisætningsanalyse for projektet peger imidlertid på, at der blandt den brede befolkning på Møn, er et relativt godt kendskab til projektet. En kort gennemgang af pressedækningen i Ugeavisen viser, at fokus i formidlingen primært er centreret om annoncering af aktiviteter og ikke så meget formidling af viden om, hvad der arbejdes med i projektet og nogle af de muligheder/problemstillinger, som grupperne eller værkstederne arbejder med. Denne viden kunne måske anspreke flere til at dukke op. En af tovholderne nævner, at det nok havde været en god ide, hvis en fra arbejdsgruppen havde skrevet nogle indlæg om arbejdet i gruppen. Det kunne dels være et godt signal om, at det er de lokale, som tegner projektet og dels give information om projektet. Men selv samme person anfører, at det har der simpelthen ikke været ressourcer til i gruppen. I den forbindelse foreligger der en beslutning om, ikke at engagere en journalist til at skrive artikler om arbejdet i Ugeavisen, da det vurderes at være for dyrt udbyttet taget i betragtning. Der er bragt nogle artikler om projektet i Ugeavisen, de har primært drejet sig om Nyord gruppens arbejde, Stege Skole projektet og offentlighedsarrangementet, samt nogle artikler udarbejdet af Antropos. Derudover har der været en række artikler i de nationale blade særligt Berlingske Tidende – Her har der også været særlig fokus på Nyord.

Med hensyn til intern kommunikation vurderer styregruppemedlemmerne, at det har fungeret fint med at kommunikere via e-mail mellem møderne. Der har dog været nogle tilfælde, hvor møde-

¹⁶ Sekretariatet – Evaluering af og plan for handlinger under informationsstrategien (09.11.2004)

papirer er blevet tilsendt ret sent eller først omdelt på mødet, hvilket nogle deltagere finder problematisk, da det ikke er muligt at forholde sig til noget, man ikke i forvejen har sat sig ind i.

På den baggrund kan det konkluderes, at det omfattende informationsarbejde og udbuddet af aktiviteter ikke har medført den ønskede deltagelse. Idet der ikke ligger en analyse af baggrunden for folks manglende fremmøde, er det svært at konkludere, hvorvidt det er et udtryk for befolkningens manglende opbakning til projektet.

4.3.6. Hjemmesiden

Hjemmesiden er et vigtigt redskab til formidling af information og dokumentation af projektet. Der er 3 forskellige adgangsmuligheder til siden; www.skovognatur.dk, www2.skovognatur.dk og www.sns.dk. Herfra kan man klikke sig rundt på alle pilotprojekternes hjemmesider.

Vurderingen af hjemmesiden foretages ud fra følgende kriterier:

- Er Pilotprojekt Møns website anvendeligt og uoverskueligt?
- Trafikken på hjemmesiden

Er Pilotprojekt Møns website anvendeligt og uoverskueligt?

Hjemmesiden følger opbygningen af hjemmesiderne for de øvrige pilotprojekter, hvor der i øverste venstre hjørne er en søjle med en række hovedemner, hvorunder man kan finde mere information. Disse hovedemner er:

- Om pilotprojektet
- Natur
- Kultur
- Landskab
- Erhverv
- Friluftsliv & turisme
- Organisation & møder
- Love & planer
- Økonomi
- Relevante parter & links

Til hvert af de ovenstående emner er der knyttet en række underpunkter. Klikker man på 'Om pilotprojektet', kommer der f.eks. yderligere en række valgmuligheder frem. Her kan man bl.a. orientere sig om de seneste nyheder fra projektet, baggrunden for projektet og se listen over de mange undersøgelser, som er iværksat i projektperioden. Der er ligeledes et punkt, som hedder 'Debat'. Under dette punkt er der mulighed for at give sin mening tilkende direkte på hjemmesiden. Her er der ligeledes mulighed for at læse de øvrige debat indlæg. Under punkterne Natur/Kultur/Landskab/Erhverv/ Friluftsliv & turisme beskrives de pågældende punkter for Møn. Under punktet 'Organisation og møder' er der en oversigt over projektets organisering herunder en oversigt over deltagerne i styregruppen og sekretariatet og referater fra alle styrgruppemøder. Det er også under dette punkt, at de øvrige borgerinddragelses fora såsom arbejdsgrupper, lokale grupper og værkstederne præsenteres og hvor referaterne herfra ligger.

I højre side af side er der endnu en søjle, som veksler alt afhængig af, hvilket hovedtema eller undertema der kigges på. Ved opstarten vises altid de seneste nyheder.

Opbygningen af hjemmesiden afspejler ikke umiddelbart de to 'ben,' som processen omkring pilotområderne er bygget op omkring; 1) at fremme natur, kultur, friluftsliv og erhvervsudvikling. 2) borgerinddragelse. Det er særligt borgerinddragelsen, som er underdisponeret. Der er ikke et link eller et hovedtema, som direkte skilter med borgerinddragelsen. I den forstand kunne hjemmesiden lige så godt tilhøre en hvilken som helst virksomhed. Det kræver op til flere, vel at mærke målrettede klik på musen, før man finder frem til noget med relation til borgerinddragelsen.

Trafikken på hjemmesiden

Trafikken på hjemmesiden er baseret på data fra Skov- og Naturstyrelsen, Presse og Informationskontoret. Det materiale, som evaluator har haft adgang til herfra, indeholder kun information om de 300 mest besøgte sider for hele Skov- og Naturstyrelsens webside. I forbindelse med Pilotprojekt Møns hjemmeside er det kun startside, som optræder blandt de 300 mest besøgte sider på Skov- og Naturstyrelsens website. Det betyder, at det ikke har været muligt at komme med en nærmere beskrivelse af, hvilke sider på websitet, som er mest besøgte ud over startside. Men generelt kan det dog anføres, at hvis en side ikke fremgår af top 300 listen, har besøgstallet på siden været under 0,2 pct., af de samlede besøg på Skov- og Naturstyrelsens website.

I perioden 1 januar til 31. marts 2005 har der i alt 13.153 besøgende været inde på hjemmesidens start side, grundet datagrundlaget er det ikke muligt at fastslå antallet af unikke brugere¹⁷. Det er af samme årsager heller ikke muligt at sige noget omkring antallet af besøgende på de andre undersider, idet de ikke fremgår af top 300 listen andet end, at antallet af besøgende må være under 1406.

Ud fra statistikken kan man desuden se, at 59 pct. af de besøgende har været på hjemmesiden mellem kl. 8 og 17, mens de resterende 41 pct. har besøgt hjemmesiden efter arbejdstid. Det hænger formodentlig sammen med elementet omkring borgerinddragelse.

Som det fremgår af tabel 24 nedenfor har antallet af unikke besøgende på hjemmesiderne for 5 af pilotområderne¹⁸ været støt stigende siden januar 2003 og frem til april 2005. Siden første status måling i 2003 og til den sidste er der sket en stigning på omkring 11.000 unikke brugere. Stigningen finder primært sted fra lige i begyndelsen og så igen i de sidste intervaller, for så, at falde lidt igen i den sidste interval

¹⁷ Tallet viser, hvor mange unikke IP-adresser, der har foretaget forespørgsler, men ikke, hvor mange individuelle besøgende, der har været.

¹⁸ De fem områder er: Møn, Mols, Li. Vildmose, Kongernes Nordsjælland og Thy

Tabel 24: Udvikling i tid over antal besøgende

Tidsinterval	Antal besøgende	Antal unikke besøgende
1. januar 03 – 26. marts 03	939	588
27. marts 03 – 18. juni 03	3,984	1,934
19. juni 03 – 10. okt. 03	3,541	1,454
11. okt. 03 – 3. dec. 03	6,777	2,114
4. dec. 03 – 25 feb. 04	11,989	3,872
26. feb. 04 – 19. maj 04	22,166	5,947
20. maj 04 – 11. aug. 04	32,004	7,792
12. aug. 04 – 3. nov. 04	43,903	10,311
4. nov. 04 – 26. jan. 05	57,350	12,343
27. jan. 05 – 20. april. 05	62,148	11,524

Kilde: Besøgsstatistik SNS nationalparker ekstern

Af interviewene med styregruppemedlemmerne og tovholderne fremgår det, at de sjældent bruger hjemmesiden. De mener, at de i tilstrækkelig grad bliver serviceret af sekretariatet og oftest har rigeligt at læse til, at de også har tid til at orientere sig yderligere på hjemmesiden. Arbejdsgruppemedlemmernes brug af hjemmesiden er anført i tabel 25. Arbejdsgruppernes brug af hjemmesiden er mere varieret i forhold til styregruppens, spændende fra daglige brugere, til de som aldrig bruger den.

Tabel 25: Hvor ofte orienterer du dig på hjemmesiden?

Dagligt	Flere gange om ugen	Ca. en gang om ugen	Flere gange om måneden	Sjældnere	Aldrig	Ikke besvaret	Total
2	3	7	6	8	5	1	32

Kilde: 1. runde spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgrupperne

Mødepapirer til arbejdsgrupperne sendes ligeledes rundt via e-mail og post. Deres interesse i hjemmesiden må således primært være, et redskab til at følge med i arbejdet i de andre grupper og styregruppen, samt øvrige nyheder fra projektet.

4.4. Effekter

I det følgende evalueres de opnåede effekter af borgerinddragelsen. For overskuelighedens skyld, er det valgt at anskue effekterne ud fra 4 perspektiver:

- Borgerinddragelseeffekter
- Løftestangeffekter
- Øvrige effekter
- Politiske signaler

4.4.1. Borgerinddragelseeffekter

Blandt de deltagere som i særlig grad har været med til at forme projektet og taget del i det store arbejde omkring udarbejdelsen af rapporter og implementeringsprojekter vurderes det, at arbejdet har ført til mere end blot en imponerende mængde skriftlig materiale – nemlig en større forståelse for andres værdier. I de forskellige mødefora, som organiseringen af projektet er bygget op omkring, er grupper af mennesker blevet sat sammen som, for de fleres vedkommende, ikke kendte

hinanden inden arbejdets begyndelse. For arbejdsgruppernes vedkommende har det drejet sig om, at en gruppe mennesker med forskellig baggrund både uddannelsesmæssigt og med forskellige interesser i fællesskab har skullet komme frem til en fælles indstilling til styregruppen og det har ikke været lige let. I styregruppen har en meget sammensat gruppe ligeledes skullet finde frem til en fælles indstilling, og det har bestemt heller ikke været let. Både de interviewede styregruppemedlemmer og tovholderne fremhæver, som en væsentlig effekt af arbejdet, at der har været mulighed for at møde nye mennesker med andre interesser og herigennem få en større forståelse for andres holdninger. Det har også betydet, at mennesker som ikke normalt ville mødes og udveksle meninger, har haft mulighed herfor. Et af styregruppemedlemmerne mener, at det har skabt et fællesskab på Møn, som ikke er oplevet før.

Et forsigtigt skøn blandt arbejdsgruppemedlemmerne antyder, at der er mere blandede vurderinger af, hvilken effekt, processen har haft. Der er dels dem, som helt bestemt mener, at arbejdsgruppeforløbet har været med til at aflive myter om mangt og meget, der er til gengæld en lige så stor gruppe, som mener stik det modsatte, jf. tabel 26. Hovedparten af respondenterne mener dog, at arbejdsgruppeforløbet delvist har været med til at aflive myter om mangt og meget. Hvorvidt nye forståelser er blevet udviklet, er der i større grad en positiv holdning til, men igen er hovedparten kun delvist enig her i.

Tabel 26: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn vedrørende effekterne af arbejdet i arbejdsgruppen

	Helt enig	Delvis enig	Delvis uenig	Helt uenig	Ved ikke	Ikke besvaret	Total
Arbejdsgruppeforløbet har været med til at aflive myter om mangt og meget	4	13	6	6	4	-	33
Nye forståelser og ideer er blevet udviklet	7	14	7	2	2	1	33

Kilde: 2. Runde spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgrupperne

Værkstedsforløbet har ikke på samme måde stillet krav til at grupper skulle komme frem til en fælles indstilling osv., med undtagelse af Nyord og Ulvshale-gruppen, hvor arbejdsprocessen i højere grad vurderes at ligne arbejdsgruppernes, dog med den væsentlige forskel, at udgangspunktet er at skabe udvikling i lokalområdet, dvs. gøre noget for alles bedste, hvilket formodes at have en positiv effekt på gruppens arbejde. Men det ligger ikke i værkstedsmodellen, som sådan, at skabe enighed, det er snarere en metode, hvorved lægfolk kan være med til at udvikle ideer og visioner for i dette tilfælde et lokal område og via hjælp fra eksperter styrke indholdet af disse ideer og hjælpe til at de kan realiseres. Et forsigtigt kig på svarene fra værkstedsforløbet, jf. tabel 27, indikerer, at der også her er meget forskellige holdninger til, hvorvidt værkstedsforløbet har været med til at aflive myter om mangt og meget.

Tabel 27: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn vedrørende effekterne af arbejdet i arbejdsgruppen

	Helt enig	Delvis enig	Delvis uenig	Helt uenig	Ved ikke	Ikke besvaret	Total
Værkstedsforløbet har været med til at aflive myter om mangt og meget	2	11	3	7	-	1	24
Nye forståelser og ideer er blevet udviklet	13	7	3	-	-	1	24

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til værkstedsforløbet

4.4.2. Løftestangeffekter

Det vurderes, at pilotprojektet har været en **løftestang** i den forstand, at der via værkstedsforløbet og arbejdsgrupperne er udarbejdet en række implementeringsprojekter, som på nuværende tidspunkt befinder sig på ret forskellige implementeringsstadier. For at flere af projekterne kan realiseres foreligger der stadig en del arbejde bl.a. omkring aftaler med lodsejere i forbindelse med stiprojekter. Disse forslag udgør en slags idekatalog for det fremtidige arbejde med at udvikle Møn uanset udnævnelsen til nationalpark. Der er desuden identificeret flere undersøgelser, end de som blev udført i pilotprojektperioden, som vurderes at kunne styrke implementeringsrundlaget for en evt. nationalpark.

Der er desuden udarbejdet naturplaner for flere landbrugsejendomme. Det understreges gentagne gange i både referater og interviewene med styregruppemedlemmerne, at udarbejdelsen af naturplanerne ikke er udført i regi af nationalparkprojektet. De er heller ikke finansieret via pilotprojektmidlerne, men via midler fra Landdistriktsprogrammet. På trods af alle disse forbehold vurderes det, at det er pilotprojektet, som har været løftestang for, at der blev taget initiativ til at lave naturplanerne.

4.4.3. Øvrige effekter

Det var en del af målsætningen med pilotprojektet *'at opnå en helhedsorienteret planlægning og forvaltning (helhedsforvaltning) der integrerer alle administrative niveauer og alle interesseområder inden for en social, økonomisk og naturmæssig dimension'*¹⁹. Det er, som tidligere beskrevet, lykkedes at skabe en planlægning, som integrerer alle administrative niveauer, men det vurderes, at borgerinddragelsen desuden har ført til en integrering af samarbejdet mellem myndigheder og borgere. Det vurderes, at der er opstået en tæt dialog mellem borgere og de involverede myndigheder i løbet af processen dels via de forskellige myndigheders faglige støtte til arbejdsgrupper og værkstedsprojekter dels gennem styregruppen, hvor myndigheder og interesseparter har siddet sammen.

Pilotprojektet vurderes at have affødt politiske effekter gennem en styrkelse af samarbejdet mellem amt, kommune og statsskovdistriktet via det tætte samarbejde, der er opstået bl.a. omkring udførelsen af sekretariatsfunktionen for projektet, som alle tre myndigheder har taget del i.

Der er i løbet af borgerinddragelsesprocessen sket en væsentlig grad af netværksdannelse, hvilket værkstedsmodellen særligt har virket fremmende for. Det vurderes, at netværksdannelsen i høj grad har styrket de mindre lokalområders engagement i projektet og har bidraget til en større bevidstgørelse omkring lokalområdernes muligheder for at få indflydelse.

4.4.4. Politiske signaler

Der er fra flere af de grønne organisationers side meldt ud, at man gerne ser nationalparker i Danmark, disse udmeldinger har også fundet vej til Møn via interesseorganisationernes repræsentation i styregruppen.

Internt i Dansk Landbrug har diskussionen omkring eventuelle nationalparker ligeledes været til stede. Her er holdningen, at man gerne ser nationalparker i Danmark forudsat, at nationalparkerne etableres udfra nogle betingelser, som kort kan beskrives som:

¹⁹ Pilotprojektbeskrivelse – Nationalpark Møn

1. Klare geografiske afgrænsninger,
2. Fuld økonomisk kompensation til berørte lodsejere,
3. Lokal opbakning og forankring,
4. Frivillige aftaler.

Herudover ser man gerne, at arealerne udgøres af statsejede arealer samt evt. fonds- eller privat-ejede arealer med høj naturværdi, der har tilknytning til de statsejede arealer. Så frem der er behov for korridorer skal det være grønne korridorer, som primært tager udgangspunkt i allerede eksisterende økologiske forbindelser. Endelig fremlægges der et krav om planlægning og retningslinier for etablering af nationalparkerne

Det er stort set de samme betingelser, som blev udarbejdet af en række lodsejere ret tidligt i forløbet på Møn, og de er således ikke nye for projektet, på trods af at udmeldingen fra Dansk Landbrug først kom i projektets slutfase.

4.5. Efficiens

Efficiensen opgøres som forholdet mellem de finansielle input, der er anvendt, og de outputs og resultater der er fremkommet heraf. Lidt firkantet set kunne man i borgerinddragelsessammenhæng sætte det op 1:1 mellem de anvendte finansielle ressourcer og antal inddragede borgere. Det er imidlertid ikke være muligt at anvende denne opgørelsesform for borgerinddragelsen i pilotprojektet på Møn, da det ikke er muligt at komme med et brugbart estimat på antallet af borgere som er omfattet af projektet. Der eksisterer dels ikke et nøjagtigt tal for hvor mange personer der reelt har deltaget i projektet, idet der er tale om et væsentligt personoverlap mellem flertallet af de afholdte aktiviteter i regi af pilotprojektet. Dels vurderes der at være en væsentlig pulje, som er blevet bekendt med projektet via medierne, udstillinger og anden omtale af projektet. Denne information og synliggørelse er også inddragelse af borgere, men denne pulje er det også vanskeligt at give et reelt bud på størrelsen af. Denne opgørelse medtager heller ikke værdien af de effekter som borgerinddragelsen har af sted kommet.

Der er en række andre forhold som det er væsentligt at medtage i en diskussion af efficiens. Der er bl.a. investeret en ret stor mængde offentlige og frivillige ressourcer i projektet. Det er ikke umiddelbart muligt at fastsætte de offentlige ressourcer, men det er vurderingen, at arbejdet har trukket langt flere ressourcer på dette område end forventet.

Investeringen i frivillige ressourcer udgør et væsentlig aktiv for en proces som denne, idet det er de frivillige ressourcer, som anvendes på at udarbejde rapport grundlaget. Der er således gået et væsentlig forbrug af frivillige ressourcer til mødedeltagelse ved arbejdsgruppemøder, styregruppemøder, værkstedsmøder, offentlighedsarrangementer. Arbejdsgruppemedlemmernes opgørelse over, hvor meget tid, de i gennemsnit har brugt på arbejdsgruppen om måneden, er opgjort i tabel 28 nedenfor.

Tabel 28: Hvor meget tid har du i gennemsnit brugt på arbejdsgruppen om måneden?

	Antal respondenter
Den tid der bruges på møderne	3
1 time ud over møderne	9
2 timer ud over møderne	5
3 timer ud over møderne	3
4 eller flere timer ud over møderne	13
Total	33

Kilde: 2. spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgrupperne

Hvis der er tale om et repræsentativt udvalg af arbejdsgruppemedlemmerne, viser tallene, at der er investeret en væsentlig andel frivillige ressourcer i arbejdsgrupperne alene. Flere af de interviewede styregruppemedlemmer påpeger desuden, at presset på de frivillige ressourcer har været i overkanten af, hvad man kan kræve.

4.6. Levedygtighed

Levedygtigheden af pilotprojektet vurderes at afhænge af en række forhold, som dels refererer tilbage til projektperioden og som dels er bestemt af forskellige omverdensfaktorer, samt hvorledes overgangsfasen forvaltes.

Af forhold, som refererer tilbage til projektperioden, er det etablerede ejerskab af stor betydning for projektets fortsatte levedygtighed. Der er desuden flere arbejdsgruppemedlemmer, som via spørgeskemaundersøgelserne har tilkendegivet, at de gerne vil arbejde videre med projektet efter pilotprojektperioden. Dermed sikres kontinuitet omkring forståelsen af det idegrundlag, som det nuværende projektgrundlag er baseret på, hvilket vil gøre en evt. implementeringsfase væsentlig lettere.

De etablerede netværk bestående dels af arbejdsgrupperne og særligt de projektgrupper, som er opstået i kraft af værkstedsforløbet, vurderes at være værdifulde for projektets levedygtig i overgangsfasen. Det vil ligeledes være nyttigt for levedygtigheden, hvis der er midler til at gennemføre enkelte af implementeringsprojekterne, som er udarbejdet af værkstedsdeltagere/arbejdsgrupperne. Flere af disse projekter indeholder nemlig elementer af borgerdeltagelse og vil dermed virke til, at deltagerne oplever, at deres deltagelse i pilotprojektet nytter noget, men også at de fortsat knyttes til projektet ved at tage del i arbejdet omkring implementeringen og videreførelsen af et givent projekt.

Meget afhænger dog af, hvordan man vælger at organisere sig i overgangsfasen. Organiseringen i mellem perioden har været til diskussion i styregruppen. Af denne diskussion fremgår det, at man er opmærksom på, at der er nogle koordinerende behov, som skal opfyldes i mellempfasen og at der bør være et organ, som varetager udførelsen af disse behov, det drejer sig om²⁰:

- at skabe overblik,
- at sikre en ansvarsfordeling mellem aktørerne,
- at informere om status,
- at fastholde forskellige aktiviteter.

²⁰ Referat styregruppemøde den 23. maj 2005.

Der var flere forslag fremme omkring, hvorledes disse behov kunne varetages, her blev det lokale Agenda 21 råd nævnt som en naturlig omdrejningspunkt for borgerinddragelsesaktiviteterne. Skovdistriktet meldte ligeledes ud, at man gerne herfra varetog nogle af de koordinerende opgaver, men at der ikke kunne blive tale om, at have nogle fast ansat til opgaven som et slags sekretariat, da der ikke er afsat ressourcer hertil.

Rådgiverne omkring værkstedsmodellen har desuden meldt ud, at de gerne vederlags frit vil fortsætte med at støtte de lokale processer og netværk som er opstået i projektperioden i overgangsfasen.

Blandt de omverdensfaktorer, som vurderes at have størst betydning for projektets levedygtighed i mellemløbet, er den nationale behandling af projektansøgningen. Tilliden omkring den nationale proces er tilsyneladende ikke i top. Et forsigtigt skøn baseret på tabel 29 peger i retning af, at der generelt er en vis mistillid forbundet med den nationalpolitiske behandling af projektforslaget. Adspurgt om mere specifikke emner vedrørende den nationale proces, har man tilsyneladende lidt mere tillid til processen.

Tabel 29: Hvorledes forholder du dig til følgende aspekter, som vedrører perioden, som følger efter pilotprojektarbejdet?

	Stor tillid	Nogen tillid	Ikke særlig stor tillid	Slet ingen tillid	Ved ikke	Total
Hvor stor tillid til den nationalpolitiske behandling af projektforslaget har du?	-	13	14	6		33
Hvor stor tillid har du til, at arbejdsgruppens arbejde gør en forskel når pilotprojektet afsluttes og processen fortsætter i den nationale følgegruppe?	5	10	16	2		33
Hvor stor tillid har du til ministerens løfte om frivillighed for lodsejere hvis arealer kommer til at ligge i en nationalpark?	6	9	10	5	3	33
Hvor stor tillid har du til, at det fortsatte arbejde frem mod etableringen af nationalparken, hvis en sådan udpeges, sker ved en bred inddragelse af borgere og lodsejere	4	10	12	7		33

En anden omverdensfaktor, der kan have betydning for mellemløbet og som har spillet en væsentlig rolle under hele projektforsøget, er de støttemuligheder, landbruget i fremtiden får adgang til. Indholdet i det kommende landdistriktsprogram for perioden 2007-2013 kan rumme nogle muligheder vedrørende finansiering af den nødvendige kompensation og dermed virke fremmende for lodsejernes fortsatte opbakning til nationalparkideen.